

VÄRSKE RÕHK

Rõhku
5
aastet
Värske

VÄRSKE RÕHK III / 2010 (nr 23)

Edvin Aedma
Kristel Liiv

Indrek Lõbus
Moonika Olju

Maia Tammjärv Tuuli Taulist
Carolina Pihelgas Andra Teedest

Intervjuu Maarja Pärtnaga

VÄRSKE RÕHU TOIMETUS

Peatoimetaja: Lauri Eesmaa
Toimetajad: Johanna Ross, Triin Ploom
Kujundaja: Lilli-Krõõt Repnau
Keeletoimetaja: Triin Ploom

Kaastööd

LUULE: triin.ploom@va.ee

PROOSA: johanna.ross@va.ee

ARVUSTUSED ja ESSEED: lauri.eesmaa@va.ee

PILDID ja FOTOD: lilli.repnau@va.ee

Väljaandja

MTÜ Värske Rõhk

Vanemuise 19

Tartu 51014

Tel: 7 427 087

vr@va.ee

Tellimine

www.va.ee

Trükk

Ecoprint

EESTI KULTUURKAPITAL

VÄRSKE RÕHK III / 2010 (nr 23)

ISSN 1736-2954

Värskel Rõhul täitub selle numbriga viis aastat. Septembrist 2005 on ilmunud 23 numbrit ja oma luuletuste, juttude, lühinäidendite, arvustuste, esseede ja mõlgutustega on Värskes Rõhus esinenud

Ada
Ruu, Aili Trumm, Aimar Haavik, Aleks Merist, Allar Lepa, Andra Teede, Andre Purret, Andres Karjus, Anete Kruusmägi, Anna Hints, Anna-Kristiina Pae, Ann-Getter Annuk, Anni Sinijärv, Annika Kupits, Anu Jalas, Ats Parve, Auri Koit, Barthol Lo Meior, Berit Kaschan, Birk Rohelend, Brita Melts, Bruno Mere, Carolina Pihelgas, Carrie Raiend, Dani Adler, Diana Leesalu, Eda Ahi, Edvin Aedma, Eeva Karelson, Eia Uus, Eliina Korts, Elle Lemm, Enor Niinemägi, Epp Ollino, Erkki Jürgens, Eva Elise Oll, Eve Talas, Gerli Köösel, Greta Roosaar, Greta Tamošiuinaite, Gusto, Hanna Kangro, Hannes Sarv, Heikko Ellermaa, Helen Kirsipuu, Helen Rekkor, Henry Griin, Indrek Lõbus, Infotankistid, Ingel Undusk, Ingrid Kivitar, Jaan Aps, Jaanika Tammaru, Jaanus Soováli, Jana Lepik, Janek
Tormissepp,
Janika Ots,
Janis Kokk,
Janne Jüsmä,
Jass, Jim
Ashilevi,
Johanna Ross,
Julius Juurmaa,
Jüri Andrejev,
Kaarel B.
Väljamäe, Kadi
Põdersalu, Kadi Soop, Kadri Johanson,
Kadri Oru, Kaido Veski, Kairi Jets, Kairi Kruus, Kaisa Laever, Karin Kiisk, Karin Kogerma, Karin Leesmann, Karolin Plink, Kati Künsar, Katri Kuusk, Katrin Parbus, Katrin Ruus, Katrina Helstein, Kaupo Kuusma, Kaur Kittus, Krismar Rosin, Kristel Liiv, Kristiina Rämmel, Kristin Orav, Kristjan Haljak, Kristo Viiding, Käthrin Vahter, Laura Mets, Laura Vunk, Laura-Madleen Vaarik, Lauri Habakuk, Lauri Kaldoja, Lee Rajando, Leelo Loit, Leila Holts, Liina Vagula, Liina Valdre, Liis Pallon, Liisa Jaakson, Liisi Rünkla, Liisi Veski, Linda-Mari Väli, Maarja Mänd, Maarja Paesalu, Maarja Pärtna, Maarja Saldre, Madis Luik, Madli Rohtla, Maia Tammjärv, Mare Sabolotny, Margit Sirenzky, Margus Räst, Mari Mai, Mari Tammar, Maria-Lee Liivak, Marian Männi, Mari-Liis Mägi, Marion Jõepera, Marju Himma, Mart Kase, Mart Valner, Martin Oja, Martin Palang, Martin Rits, Martin Uudevald, Martin Vabat, Matis Merilain, Merlin Löiv, Mihkel Kaevats, Mihkel Truman, Mikk Pärnits, Moonika Olju, Märten Raidmets, Märten Rattasepp, Nele Salveste, Nirti, Norman Kuusik, Ott Kagovere, Paavo Piik, Peedu Tuisk, Pelle Palagarb, Piret Kriisa, Piret Pöldver, Pööeziaklubi, Raido Rahnel, Raimond Tunnel, Rasmus Miller, Raul Ranne, Reks Imehelde, Robert Randma, Sander Pajusalu, Sass Henno, Satu Forsblom, SIA, Sigrid, Siim Kera, Siim Lill, Siim Nurklik, Siiri Taimla, Siret Paju, Sursu, Sven Kütt, Sveta Grigorjeva, Taavet Kase, Taavi Hallimäe, Tagarida, Tanel Pern, Triin Rahnu, Triin Tasuja, Tuuli Taul, Tõnis Hallaste, Tõnis Jürgens, Tõnis Parksepp, Tõnis Tootsen, Tõnis Veelmaa, Tõnis Vilu, Urmas Nimetu, Urmo Mets, Viljo Kivisild.

Aitäh teile!
Värskes Rõhu toimetust

Kristel Liiv

Serpentiin

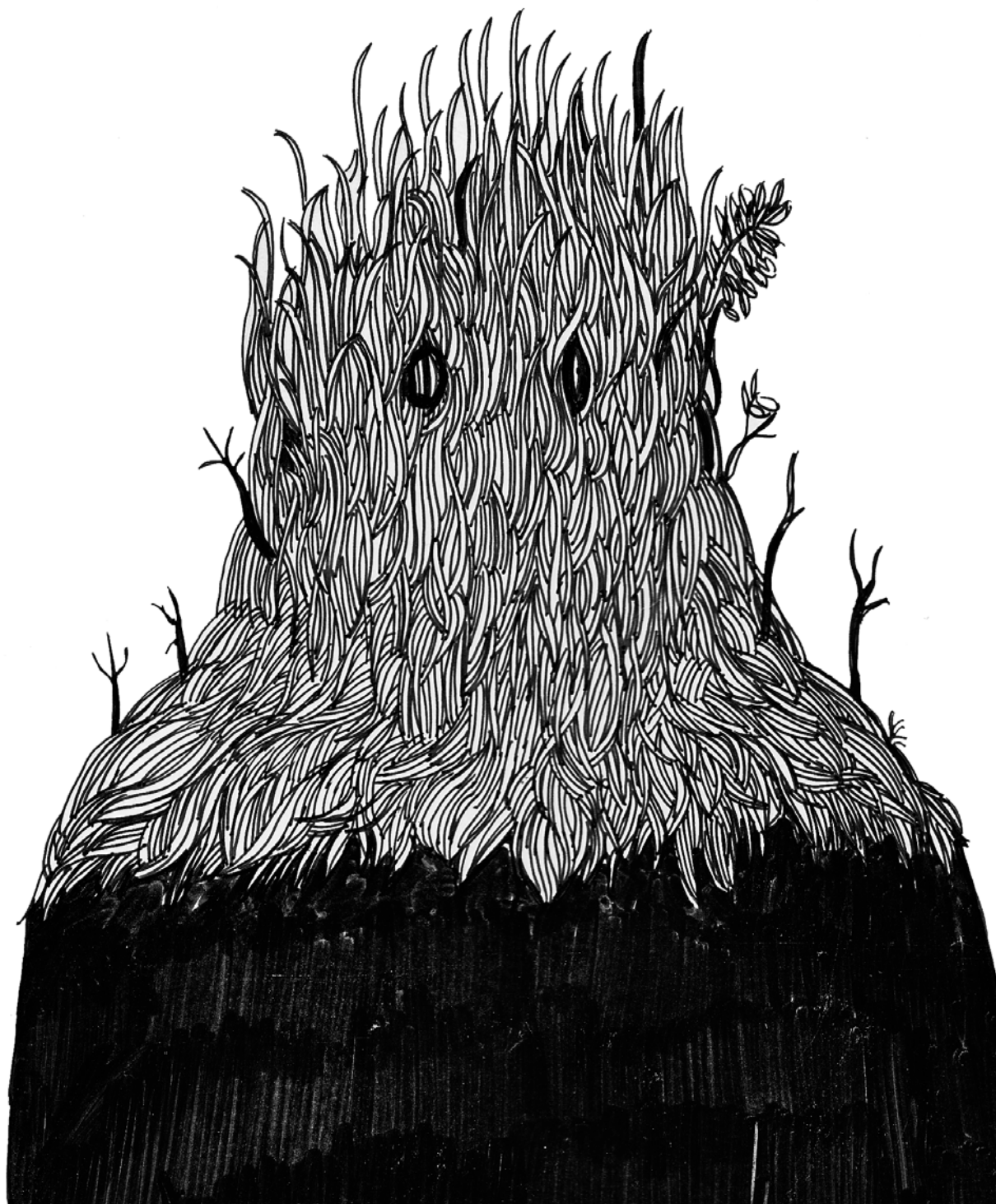
tõusin mööda serpentiini
vana kaevu juurde
apelsinipuu alla ringi sisse
nagu ütlesid

hiljem
soovisin kõik need linnad olematuks sinu pärast
puhusin mere tuuletuks

äkki kõverdusin
mässasin ja kohasin nagu mets
tormitsesin

kuni vaibusin
kadusin

olin nii väike, nii leebe sinuga
igal pool
ometi
nägin sind korraks, selja tagant
olen rahul sellegagi
armas

Paraguay

La Muy Noble y Leal Ciudad de Nuestra
Señora Santa María de la Asunción
Meie Püha Taevasseminemise Maria Väga Noobel ja Pühendunud Linn

Siin seisad helekollakirjus kleidis
ja sul on sünnipäev.

Su süda sündis ühel eriskummalisel saarel
seesama jah
mis jäetud kord
on ühte väikesesse puust ja kivist linna...

"...nüüd määratud on seisma sinu linnades, Maria.

Kas tohin armastada?"
Jah, küll
kuid tea
et alati sul hoian ühest käest
ja teise käega hoida võid siis teda
seda
neid

kes tahavad sind armastada
leiavad su nagunii
(on öeldud puna-musta-valgekaanelises raamatus)

kes kannab minu poja nime
võib armastada
peab armastama
võib seista linnades kus iganes
just talle meeldib
helisevates linnades

kollastes linnades
kollases kleidis

*

sinul on
vesivärviga maalitud õlad
sädemed silmade sees

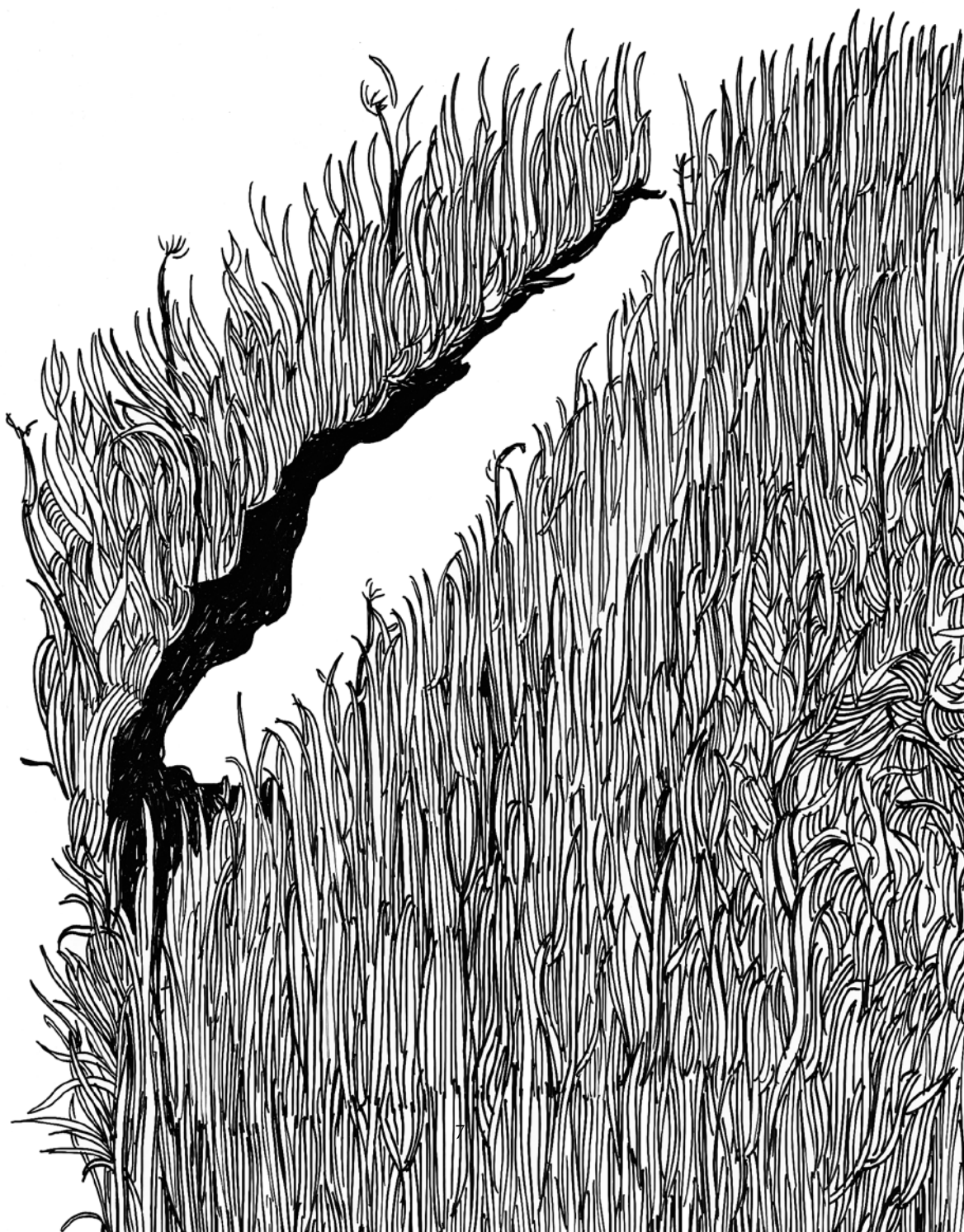
minul on
kollane nahk
silmad raudkivist ja veest

lae all rapsivad
väljasurnud linnud

kivi sees pilgub
sisalikusilm

ürglima ujutab kaldad
kustutab süttiva päeva

meie põimunud kehade vahelt
tungib must joon
otse maa südamesse

Hauakaevaja

Täna ärkan vara
panen selga triigitud kleidi
kinnitan kuklale tõrksad juuksed
lukustan maja

lähen sind matma.

Haaran aidaseina najalt
pahkliku varrega labida

et asuda teele
piimjas hommikukülmas
vankrirataste loginal
jalad kasteveest märjad
sinu puhkepaiga poole.

Seisatan lagedal väljal
kõik on veel vaikne
ei ainsatki häält!

Kummardun mulla kohale
et tunda läbi kasteniiske rohu
tema iharat lõhna.

Torkan sõrme värisevasse maasse
muld tuksleb ja ootab.
Lepe on jõus.

On aeg.

Kaevates mööduvad tunnid
vaikselt ja kindlalt
iga hingetõmbega
kõhnade randmete sinistest soontest
põhjale lähemale.

Viimaks sind asetan tasa
põhjade põhja

võidukalt muigan
andesta, armas

Siis viskan labidatäisi
mullast ja piinadest

raskused vajuvad
mullana alla
olen nii kerge...

Tambin tasaseks
kobrutava mulla kohevuse
silun tükk aega
tasaseks iseennast

ei ainsatki märki

*
ei ole maetut
mis üles ei tõuseks

*
kunagi teisel ajal
võbeleb siin maapind

vaikselt kuid kindlalt
raputad mulla
tuled mu juurde

Kas matan sind veel?

*

Ma soovisin et minu jalajälgedes
voolaks jõena Tähe tänav

et värvilised majad
kihutaksid ulgumerele

et aias vana õunapuu
haaraks reisipauna õlale
ja asuks teele

ei saanud minust Tartu tüdrukut

ja voodiäärtel kus ta oli istunud
mehed nägid unesid

külaline
midagi ei aima
midagi ei tea

kõndides ei vaata tagasi
lennates ei vaata alla
unenägudesse

Nõia armastus

Nõia armastus
on trepp
mis tõuseb une taha

on hetk
mis kassikusehaisus
tunneb ära hallid silmad

on pihk
mis hellalt hoiab
tervet mehe maailma

on mõõk
mis tapab nõia
kui armastada surnut

Anna Hints

Armastan sind just nii nagu sa oled

ainult ole minuga õrn
ei, mitte nii, veidi paremale
ai, kōdi on
no nüüd on hea

tead, sul on jube ilusad silmad
tasakaalustavad nina

juuksed on ka ägedad
eiei, nii on hea,
lihtsalt minu meelest poisipea sulle ei sobi

veits nagu inetu on
aga ei, muidu on okei

näiteks mulle meeldib, et sa oled kaalust alla võtnud
olen su üle kohe uhke

võiks minna mõni päev välja,
tähistada seda salatiga, on ju hea mõte

ja kaupsis võiks käia
seal on õudselt ilusad jakid, midagi just sulle
vaatasin üks päev sellise pilguga

minu soovitus on – meresine

kujutlen juba, kuidas sa sellega jalutad
me võiks sõita Dubaisse
valged liivad, päike
no kuule, keegi ei puhka ju Eestis

kas ma ütlesin juba, et Tom helistas,
me pidime välja nägema nii ägedad

Foto: Anna Hints

Sel naisel oli olnud põleng

nii et midagi ei saanud teha
tal surid mees ja laps ja kassid
ning armiliseks moondus keha

ma mäletan, et aeg sel ajal
kirbet lõkkehaisu oli täis
ma mäletan, et vaikus tollal
uskumatult vaikne näis

aeg möödus

ja unustati põleng, surm
nüüd mäletati vaid, et Malle
on imelik ja veidi kurb

vist olnud mingi õnnetus
vist olnud tal ka mingi pere
ja mees ja kass ja laps ning vanamoodne teler

nüüd Malle ümber lärmati ja veidi narritati ka :
"See on see naine, sööklata di,
hirmsa tulearmiga! "

Foto: Anna Hints

Teose sünd

vahel on öelda nii palju
et sõnad saavad otsa

Kaastunne:

millise putuka valin,
kui teen ühe sammu

siin sajab und

juba teist päeva järjest
kümwendat sentimeetrit une nägusid
kõiki, kes olete meelel
kõiki, kes jäid ja kunagi olema saavad
siin, kus hanged unest valged
siin, kus sadu ei lakka
kus äratuskellad
on kividest puudest samblast
taevas sinakashall ja
pool aastasada möödub hetkega
siin ringis
kividest puudest samblast
on kõikide unede näod
on kõikide sadude hanged

ma ei ole metafoor

olen lihast ja luust naine
karvad, veri, sülg
millel on nimi
bioloogiline ülesanne

"metafoorne alfaemand"
tootenumber XXLMSM

harjutatud end avama
paotama lahti nagu lehvikut
armastama väikelapsi ja loomi
käsitööd, pükste asemel seelikut

aga öösiti klõbisevad mu kondid
kirjutuvad kont-kondi haaval
tekstideks mu lihasel seljal

Foto: Anna Hints

105 aegumatut väärtust

ISAMAA, ILU, TÕDE, ÕIGLUS, TÖÖ, USK, VABADUS, EMAKEEL,
PEREKOND, KULTUUR, KAUNID KUNSTID, TAMMSAARE,
ARMASTUS, LOOTUS, RAHU, ISA, EMA, ESIVANEMAD,
VÄLISMAA, TÖÖ, TÖÖ, TÖÖ, RAHVUS, KALEVIPOEG, IGAVESTI,
ABIELU, JÄRGLASED, KOIDULA, LAULUPIDU, LOODUS, JUMAL,
KIRIK, METS, TÖÖ, ÖNN, KODUMAA, HARIDUS, ELU, SURM,
SÜND, PÕLD, PÕHISEADUS, ISESEISVUS, KARTUL, KAITSEVÄGI,
TÖÖ, TÖÖ, TERVIS, MÄLU, NOORUS, NAIN, MEES,
KORD, REEGLID, LAPSEPÕLV, WIIRALT, VIISAKUS, AUSTUS,
MUINASAEG, KOHUSTUSED, PASTLAD, GEORG OTS, VANASTI,
EESTLANE, VENELANE, ÜMERA LAHING, LÄÄS, OMA, RUKIS,
VÕÕRAS, KANNATUSED, JUURED, MINEVIK, KÄSITÖÖ,
SPORT, TEADUS, VANASÕNAD, JONNAKUS, SINIMUSTVALGE,
REGILAU, JUHAN LIIV, KALENDER, VASTUTUS, MORAAL,
LEHM, LEIB, SAUN, ÜLIKOO, TÖÖ, ISETEHTUD, TÖÖ,
ÕPETAJA, KANGELANE, KASVATUS, TÖÖ, TÖÖ, TÖÖ,
PÄIKE, IGATSUS, VÄIKERAHVAD, TÖÖ, HIIS, TÖÖ, TÖÖ

Lubadus nr 7

homsest ma ei kirjuta enam pateetilist luulet
homsest ma ei kirjuta enam pateetilist luulet
homsest ma ei kirjuta enam pateetilist luulet
homsest ma ei kirjuta enam pateetilist luulet
homsest ma ei kirjuta enam pateetilist luulet
homsest ma ei kirjuta enam pateetilist luulet
homsest ma ei kirjuta enam pateetilist luulet
homsest ma ei kirjuta enam pateetilist luulet
homsest ma ei kirjuta enam pateetilist luulet

Lubadus nr 20

lõpetan iseenda kordamise
lõpetan iseenda kordamise
lõpetan iseenda kordamise
lõpetan iseenda kordamise
lõpetan iseenda kordamise
lõpetan iseenda kordamise
lõpetan iseenda kordamise
lõpetan iseenda kordamise
lõpetan iseenda kordamise
lõpetan iseenda kordamise
lõpetan iseenda kordamise
lõpetan iseenda kordamise
lõpetan iseenda kordamise
lõpetan iseenda kordamise
lõpetan iseenda kordamise
lõpetan iseenda kordamise
lõpetan iseenda kordamise
lõpetan iseenda kordamise

Edvin Aedma

Tõeline luuletaja ei müü ennast

Ütles mulle üks mees teisel pool letti
Vaid pühendub kunstile
Kui müüsin oma tekste
Tal olid pikad heledad juuksed ja ebameeldivad hambad
Ning tema näokortsude nurgad ja silmad ütlesid mulle
Et ta on kibestunud ja tegelikult kurb mees

Sain teada et ta tegeleb mingil määral kunstiga
Muusikaga ja vist kantripidude organiseerimisega
Aga mulle tundus et
Ta teab kunstist sama vähe kui mõni müügimees

Oleksin talle tahtnud öelda: kulla inimene
Kas sa tahad, et oleksin veel vaesem
Ja kas kunstnikud peavadki vaesed olema

Ja oleksin tahtnud öelda et
Võib-olla sa ei tea aga lisaks kõigele
muule müün ma ka oma keha
Ja kingitud asju müün
Aga ma ei müü kunagi enda või oma kunsti hinge
Neil kahel polegi vahet
Ja et ma arvan et tema teeb seda oma kibestumuse tõttu
iga hingetõmbega

kui mulle vägivald meeldiks
või kui oleksin samurai nii kaheteistkümnendal sajandil
millalgi siis kui neil oli õigus tappa respekti puudumisel
oleksin sellel mehel pikema jututa pea maha tõmmanud
poleks hakanud sõnu raiskama
oleksin võib-olla kirjutanud ainult ühe haiku.

Tahan veel olla

Kui olen juba täiesti haige väsimusest
Ja silmad on vist lõpuni kinni vajunud
Tahan ikka veel
Olla

Ja eelkõige joonistada efemeerseid
Pilte meestest ja naistest
ja imelistest loomadest
Kirjutada paar lugu
Imelikust vanamehest ja armastusest või naervast võllapuust

Luu kümnete kaupa mänge
Näiteks selliseid kus saab oma aias
juurvilju ussikeste eest kaitsta
Tahaksin teha seda kõike, iga päev
ja öö on täielik kingitus
Nagu määratu varandus või ime
mis meile kätte antakse ja
mille me laiaks lööme
nagu mingi kahekümneviieka

Ilma et me arugi saaksime,
kuhu
ja miks.

Sul on hea rüht

Sul on hea rüht
kui sa mu kõrval istud
oma perfektse näonaha
ja lähedate pükstega

Minu kõrval
kaitstud kauguses
kindlustatud kilbi taga
kaitsetorni katuse all

Meil on palju ettekäändeid
eemale hoidmiseks
kõrvale vaatamiseks
kaitsvalt muigamiseks

Sa valvad oma silmi
ettevaatamatu pilgu eest
ainult su silmanurgad sondeerivad minu silmanurki
et saaks õigeaegselt pilguga põgeneda

maailma äärde
kus kasvab suur tamm,
mille õõnsuses on sügav kaev,
selle põhjas maa all suur loss

ja lossi kõige sügavamas keldris
on viirukisuitsuses ruumis sinine peegel
selle peegli taha su pilk peitubki
su värisev ja iseseisev pilk

ma tunnen su hinge ka maailma äärest
sõidan sinna üle riidekortsu-voltidest-mägede
ja üle käekoti-rihmadest-jõgede

üle kaelarätist müüri
otse sinna maailma äärde

suure tamme sisse
alla sügavast kaevust
suurde maa-alusesse lossi
kõige sügavamasse keldrisse

jõuan viirukisuutsusesse ruumi
sinu sinise peegli ette
mille taga su pilk hingab
ja ma näen läbi peegli
otse su hinge.

Rainbow Beats

Hakkame peole minema,
vanaemal on teises linnas matus, me ei jõua sinna
täna on Gennis *Rainbow Beats*
kleebime näo peale värvilist teipi
Silmade alla
Rõivastume vinüüli, värvidesse ja musta kulunud kunstnahka
huuled juba läigivad
keha ootab
muusika rütmi
õhu ja valguse rütmi
mitte mingit matust
me ei usu mineviku leinamisse
vaid pühitseme olevikku
meid tervitab hämar valgus
mängib lugu *Color*
Me ei kavatse istuda
Avastusretk on alanud
Silmad, kehad, juuksed, pilgud,
helide, muusika ja liikumise rütm
Tantsime
Tantsime
Ümbrus kaob valgusesse
Jääme ainult mina ja
vanaema.

Tõnis Jürgens

(filo)loogilised kahtlused

on sõna vist
sõnas tervist
ja kelle rist
on see kahtlus
kanda?

sisaldub vist
sõnas tervist
sa minu rist
sa armas mitte-
kandam.

ajupesu

Mulle tehti ajupesu,
mida ma ei soovi kanda,
imal sitsist-karrast pesu
pole üldse selgapandav:

selle valet värvi siidjas
nilbe, ebamugav kangas
soonib võltslikkuses liigias
ausaid mõtted ajupangas.

Pigem kanna lihtsat pesu,
taotlused on sellel siirad.
Võltsis, valelikus pesus
aju vereringet piirad.

Indrek Lõbus

Antonio

Kevadine päike paistis eredalt ja soojalt läbi külma õhu, taevas oli selge ja mööda raudteed tuli väike Taavi, kes ei olnudki enam nii väga väike. Ta tuli mööda kruusast rada liiprite kõrval. Ümberringi olid puud ja siin-seal nõukogude sõjaväebaaside varemed. Eespool betoonmüüri, mis hoidis mulda rööbastele varisemast ja eraldas loodust rongiteest, istus veel üks poiss, märksa vanem kui Taavi. Ta istus müüri, kõlgutas jalgu, jõi õlut rohelisest pudelist ja suitsetas. Ta vaatas tulija poole. Ta kas naeratas või kissitas eredast päikesest silmi. Taavi oli liiga kaugel, et sellest aru saada. Too poiss oli Taavile võõras. Ta jõudis istujale lähemale, jõudis päris tema kõrvale, aga too ei lausunud midagi, ka Taavi oli vait. Rääkimise asemel hüppas ta hoopis võõra kõrvale müürile, too vaatas nüüd taevasse ja päris kindlasti kissitas silmi. Taevas oli selge, pilvitu ja sinine, ainult külm oli. Võõras jõi oma õlut, tegi suitsu ja vaatas taevasse ja Taavi jälgis teda.

"Kas sa oled kunagi jumalat näinud?" küsis väike poiss lõpuks.

"Jah," vastas võõras, "näen praegugi."

"Kuidas?" küsis Taavi huviga.

"Nii nagu sindki," ütles suurem poiss, pööramata Taavi poole pead.

Väike poiss pani seda tähele ja ütles: "Aga sa ei ole ju minu poole vaadanud."

"Õigus küll," ütles võõras ja pööras näo Taavi poole. Nüüd ta küll naeratas, mitte ei kissitanud silmi. Taavil oli hea meel, et keegi oli jumalat näinud.

"Mis su nimi on?" küsis Taavi.

Võõras ei oleks nagu küsimust kuulnudki. Ta lihtsalt istus ja vaatas kaugusse.

"Antonio, su nimi on Antonio, eks ole?" ütles Taavi särades.

"Jah, ma võin ka Antonio olla," ütles Antonio.

"Ma teadsin seda, ma teadsin kohe, kui ma sind siin nägin, usud?"

"Usun küll."

"Tead, minust saab ka kunagi Antonio," ütles Taavi.

"Kindlasti saab," vastas Antonio.

Taavi vaatas Antonio kõrval lebavat suitsupakki. "Ma võtan ka ühe," ütles ta. Taavi ei olnud poiss, kes mängiks sõpradega maja ees palli. Tal tilkus ninast alati mingit kleepuvat tolmusegust ollust, ta põlved olid alati lõhki kukutud ja paksu verekoorikuga kaetud ja temast pidi kunagi saama järgmine Antonio. Ta võis suitsetada küll.

Võõras viipas käega nõusoleku märgiks. Nad istusid ja suitsetasid. Taavi viskas lõpuks suitsuotsa raudteele, võõras suitsetas edasi, sedasama suitsu, mida alguses.

"Sinu suits ei saagi kunagi otsa," ütles Taavi seda märgates.

"Ega vist," vastas Antonio oma suitsu hoidvat kätt vaadates. Ta kissitas jälle silmi. "Aga kas sa kujutaksid mind kuidagi teistmoodi ette, ilma suitsu ja õllepudelit?" (mis samuti ei olnud kogu see aeg tühjenenud) küsis Antonio pärast hetkelist pingsat mõtlemist.

Taavi vaatas Antoniot. "Ma ei tea," vastas ta, "ma ei ole sind varem näinud."

"Aga kuidas sa siis teadsid, et ma olen Antonio?"

Nüüd ei vastanud Taavi midagi.

Antonio pööras pea tema poole ja muutus nagu teistsuguseks, ta ütles: "Ma olen selline, sest sa tahad, et ma oleksin selline, vot."

Taavi mõtles ja küsis: "Kas ma siis kujutan sind ette?"

"Kõik kujutavad kõike ette," ütles Antonio, viskas suitsukoni raudteele ja hüppas müüri maha. Ta hakkas mööda raudteed edasi sammuma, viibates veel Taavile hüvastijätuks käega, ise tagasi vaatamata. Taavi vaatas talle järele, siis temast mahajäänud pudelit. Et kinnitust saada, lükkas ta selle sõrmega ümber, jah, pudel oli tühi. Siis noppis Taavi enda kõrvalt võilille ja jäi seda vahtima. Antonio oli juba silmapiirilt

käänaku taha kadunud. Järsku puhkes Taavi naerma, vaatas õit oma käes ja naeris, viskus selili ja naeris veel kõvemini. "Antonio! Kui naljakas nimi," mõtles ta ja naeris.

Siis tõusis ta uuesti istuli müürile, tõstis püsti tühja pudeli, süütas suitsu võõrast mahajäänud pakist ja vaatas sennapoole, kuhu võõras oli suundunud. Võib-olla kissitas ta ereda päikese pärast silmi, aga võib-olla ta naeratas.

Enn

Siiri oli üks, jah, tal olid sõbrad, kes elasid temaga ühes tänavas, aga tal oli alati tunne, et nad olid rohkem sõbrad üksteise kui temaga. Tal oli ka kodu. Tal oli perekond. Siiri teadis, et maailmas on väikesi tüdrukuid, kellel seda ei ole... ja ikkagi.

Tal oli isa, kes läks tööle igal hommikul, enne kui Siiri ärkas, ja tuli koju, kui väljas oli juba hämar. Siiri vihkas seda, kui isa temaga õhtul hilja rääkida tahtis. Ta vihkas seda, kui isa küsis, mida ta täna ka tegi. Ta vihkas õllehaisu, mis isa küljest tuli, ja tema naeratust. Siiri teadis, et isa naeratab sellepärast, et ta arvaks, et isal on hea meel teda näha. Siiri teadis, et isa temaga ainult sellepärast räägibki. Siiri teadis, ainult keegi ei teadnud, et ta teab. Keegi ei osanud arvata. Siiri teadis ka seda.

Ema ütles, et temagi teeb tööd, kuigi oli alati kodus. Siiri ei mäletanudki korda, kui ema oleks välisuksest käinud. Välja arvatud siis, kui ta läks külla mõnele Siiri sõbranna emale, kes elas samas tänavas. Siis pidi Siiri alati kaasa minema ja oma sõbrannaga mängima, sõbrannaga, kes oli kõikide Siiri sõbrannadega rohkem sõber kui Siiriga. Siiri vihkas seda, kui ema tahtis "külla" minna. Parem oleks ta võinud juba kodus istuda. Siis sai Siiri õues olla ja kõndida paljajalu läbi hallide sopalompide. Isegi kui ta pidi kandma neid punaseid dresse, mille pluusil oli kulunud pilt kassist. Ta pidi selles nii armas välja nägema. Siiri ei tahtnud armas välja näha, kui see tähendas nende dresside kandmist. Aga ta pidi neid kandma ja armas välja nägema, sinna ei saanud Siiri midagi parata... parata... pole midagi parata, ta vihkas neid sõnu kõigest kõige rohkem.

"Pole midagi parata," pärast nende sõnade lausumist andis isa talle alati peksa, rihmaga, mõnikord vitsa või juhtmega ka. Siis jooksis mööda Siiri kannikaid ja sääri veri ja tal oli valus. Nendele sõnadele mõtleminegi tegi haiget. Mitte kannikatele. Kusagil mujal oli valus.

Emä pesi pidevalt ka nõusid, nõusid, mida ta üldjuhul ise määris, sest Siiril ei olnud eriti isu. Kord surus emä ta toolile, hoidis kinni ja surus talle sõrmedega putru kurku. Siiri nuttis, aga ei neelanud ja emä karjus: "Söö! Neela! Kõik lapsed söövad, miks sina ei söö?! Neela puder alla!" Emä toppis Siirile putru täis kätt kurku ja Siiri oksendas. Oksendas emä peale ja punaste kassi pildiga dresside peale ja enda peale. Õhtul sai Siiri jälle peksa ja jälle kõlasid sõnad: "Pole midagi parata."

Siiri vihkas oma vanemaid, oma perekonda, perekonda, mille üle tal oleks pidanud hea meel olema, sest paljudel ei ole sedagi. Ometi oma maja Siiri armastas, mitte seal sees olla, aga seda vaadata.

Ta läks nii kaugele, kui tal lubatud oli, tänava lõppu, kust edasi algas asfalt, ja vaatas seda maja. See oli puust, suur ja hall, sellel oli palju nurki ja aknaid. See oli ainus maja tänavas, millel oli kaks korrust, kui välja arvata Oliveri maja, aga see ei lugenud, sest Oliveri vanemad olid rikkad. Siiri hallis majas elas palju inimesi, aga tema oli ainus laps. Teised olid vanad, teiste kõrval tundusid ka tema vanemad peaaegu nagu lapsed. Teised olid vanad vanad, aga tema vanemad ei saanud sellest aru. Siiri korteri kõrval elas Bussijuht. Tal olid tihedad vuntsid ja tal ei olnud nime. Igatahes Siiri ei kuulnud seda kunagi. Siiri polnud kunagi teda ka bussiga sõitmas näinud, aga teda nimetati nii ja nii nimetas teda ka Siiri, kuigi ainult mõttes, sest Siiri ei rääkinud eriti kellegagi. All korrusel elasid Pärtlid, vana mees ja vana naine, kes käisid läbi eraldi sissepääsu ja keda Siiri kunagi päris lähedalt ei olnud näinud. Veel elas allkorrusel, otse Siiri korteri all tädi Miili. Tädi Miili oli kõigi vastu kuri ja ta oli väga vana. Tädi Miili käis kepiga ja tal oli rätik üle pea seotud ja tema selg oli nii kõver. Tädi Miili vihkas kõiki lapsi. Ta karjus nende peale alati, kui nad temast mööda jooksid või muul moel üleemeelikud olid. Siirile meeldis tädi Miili. Tädi Miili suri hiljuti ära.

Viimati nägi Siiri tädi Miilit voodil sellili lebamas, näost täiesti valge – uskumatu, kui valge võib inimene näost olla –, käed rinnal ja nägu sisse vajunud. Siis aeti Siiri toast minema ja kihutati trepist üles. See polevat olnud lapse koht. Päev hiljem oli tädi Miili korteris palju inimesi, ka Siiri oma vanematega oli seal. Jagati tädi Miili asju, sest tädi Miilil ei olnud pärijaid. Asjad, mida keegi ei tahtnud, visati minema. Siiri küsis

endale ühe särava nurgelise pudeli, mis oli klaasist ja millel oli klaasist kork. Pruun vedelik pudelist valati välja, pudel ulatati Siirile. Paar päeva hiljem pudel kadus kusagile. Siiril oli kahju, et ta ei märganud pudeli kadumist, ta mõistis, et pudeli kadumisega olid vanemad seotud ja seda poleks ta saanud vältida. Ta oleks tahtnud lihtsalt mäletada. Nii läks tädi Miili.

Üle hoovi oli veel väike punane majake. Seal elas onu Enn ja tal oli koer. Mitte kellelgi Kruusa tänaval ei olnud koera, isegi mitte Oliveril, ja Oliveril oli kõike. Tal olid legod ja poiste nukud ja tema hoovis oli asfalt. Asfaldile Siirit ei lubatud. Oliveri hoovi vast oleks lubatud, aga sinna Siiri ei tahtnud. Oliveril olid pikad valged lokkis juuksed ja ta ropendas ja ta ei saanud asjadest aru. Siiri sai, ja sellepärast ei tahtnud ta Oliveri hoovi. Onu Ennul ei olnud paremal käel põialt ja tema käsi mädanes. Onu Enn ei saanud sellepärast puid lõhkuda. Puid oli vaja lõhkuda sellepärast, et tuba soe oleks. Mõnikord ta proovis, aga ei teinud seda kunagi kuigi kaua, siis Enn alati vandus ja ropendas, aga mitte nagu Oliver. Onu Enn ropendas nii, et keegi ei kuulnud. Ainult Siiri kuulis, põlvitas tänava pool aeda ja vahtis lippide vahelt onu Ennu tööd. Väljast sissepoole. Siis olid aialipid nagu trellid ja Enn oli nagu vangis, lõhkus puid ja vandus ja oli oma aias vangis. Enngi ei käinud palju väljas. Ainult poes käis, viina ostmas. Onu Enn jõi kogu aeg. Selle järgi teda nimetatigi: see joodik onu Enn.

See oli ühel kevadhommikul, kui Siiri jälle väljaspool aeda põlvitas ja läbi aialippide omaenda hoovi sisse vahtis. Onu Pärtel kõndis läbi õue, kauss pudruga käes. Ta andis Ennu koerale süüa. Ennul endal ei olnud raha ja naabritel oli koerast kahju. Parajasti astus Enn oma punasest onnist välja, nägi onu Pärtlit kaussi koerale ette panemas ja käratas üle hoovi: "Mürgitad minu koera?!" Pärtel vaatas Ennu poole ja kõndis siis tuppa tagasi, nagu poleks teda kuulnud. Enn kõndis koera aediku juurde, istus tema kõrvale maha ja pani suitsu põlema. Ta vaatas läbi traatvõre koera ja pomises talle midagi, mida, seda Siiri ei kuulnud, sest tema oli eemal ja vaatas samuti läbi võre, vaatas onu Ennu.

Peale koera Sammi ei olnud Ennul kedagi, naabrid ei armastanud temaga rääkida, võõrad ammugi mitte, sest tal ei olnud raha. Kui sa tahad, et keegi sinuga räägiks, siis peab sul midagi olema. Oliveril oli alati uusi sõpru, Siiril oli raske vanugi endale hoida.

"See joodik onu Enn..." Siiri teadis, et onu Enn on joodik, ta teadis, et tema naabrionu, kellel on koer Sammi, keda toidab Pärtel, pole elu

sees suutnud käia mööda sirget joont. Siiri teadis, talle oli nii räägitud, sellepärast ta teadis.

.. Aga onu Enn oli kunagi suutnud käia mööda sirget joont, lõhkuda puid, rääkida võoraste inimestega ja toita ise oma koera...

Punased juuksed olid temast teinud halva inimese, ja mis tal siis üle jäi. Punase pea ja ühe põidlagaga ja vaene. Enn teadis, et talle ei ole midagi antud, niisiis otsustas ta ükskord ise võtta, vastu hakata, otsustas olla halb selle asemel, et üldse mitte olla.

Onu Enn teadis Siiri vanemaid, ta teadis Siiri ema. Jah, ta mäletas Maiet, mäletas kõike ja ei kahetsenud midagi. Polnud jaksu, polnud enam mõtet. Ta oli Maiet tahtnud, nagu üldse on võimalik naist tahta. Kui tal raha oleks, oleks ehk kõik teisiti, oli ta mõelnud... ja Maie pidi temaga tulema, maksu mis maksab, aga Maie ei tulnud ja maksis see palju. Maksis Ennule viisteist aastat. Ülejäänud loom, oli Maie tema kohta tol päeval öelnud, siis viidi Enn minema.

Ennu punased juuksed olid juba ammu hallid ja kurjuse märk ammu maha kulunud, järel oli vaid paistes ja habetunud nägu, järel oli vaid joodik onu Enn ning Märt, Maie mees oli talle raha andnud, Enn oli ühel ööl nende ukse taga seda palunud. Ei, Ennul ei olnud väarikust, enam ammu mitte. Ta ei olnud enam õel sepiitseja. Ta ei olnud enam suurt midagi...

...Seda pomises Enn koer Sammile ja suitsetas. Seda pomises ta salaja alalõpmata. Iga päev leidis ta midagi uut, mida oma loole lisada, midagi, mis teda õigustaks, midagi, mis tegi teda kurvaks.

See joodikust onu armastas seda kurbust, armastas seda uputada viina ja mälestuste sisse. Ta elas sellest ja talle meeldis nii. Ta ei kahetsenud midagi. Ta elu oli midagi tähendanud, tähendanud temale ja mitte kellelegi teisele. Või siiski, vahel ta kujutles, kuidas kellelegi läheb see korda, see vana mees, kes mäletab minevikku.

Enn vaatas Siiri poole, turtsatas korraks naerda ja tõusis. Ta viskas suitsukoni mulla sisse ja kraapis sellel korra saapaninaga. Ta kõndis tüdruku poole, kes piilus ikka veel aialippide vahelt.

"Noh, Siiri, sa ei tea siis, et kui onu Enn tuleb, peab kartma? Sa ei tea, et Ennust peab eemale hoidma?" küsis ta tüdrukult käriseva häälega.

"Tean," vastas tüdruk vähimagi hirmuta. Ta tõusis kükakilt püsti ja

vaatas vanale mehele ümarate hallide silmadega otsa. "Ma pean ära jooksuma," lisas ta.

"No ja miks sa ei jookse?" küsis Enn.

"Ma ei taha," vastas tüdruk.

"Miks?" küsis Enn.

"Ma ei tea, miks ma pean," vastas Siiri.

"Ma olen paha inimene, Siiri, sellepärast pead sa ära jooksuma," vastas Enn.

Enn oli purjus, sellest sai Siiri aru. Kui isa purjus oli, siis Siiri kartis, aga onu Enn ei olnud hirmus.

"Sa ei ole hirmus," ütles Siiri selle peale.

"Pahad inimesed ei olegi hirmsad." Enn ohkas kuuldavalt välja suitsu- ja viinalehka. "Nad on lihtsalt pahad." Ta vaatas Siirile veel hetke otsa.

"No jookse nüüd!"

Siiri vaatas sellele joodikule onu Ennule vastu, naeratas ja jooksis siis, jooksis mööda tänavat, tänavast välja, jooksis mööda asfalti, jooksis sealt, kus sõitsid autod, kuid siis pööras ja pööras veel, kuni jõudis kõrvaltänavasse, lipsas oma hoovi tagaväravast sisse, mööda Pärtli aknast ja nurgelisse halli puumajja. Polnud midagi parata.

Sammalhabe

See oli hea päev.

Hommikusöögiaeg oli möödas ja Siiri ja Taavi jooksid Platsile. See oli kunagi olnud sõjaväeosa parkla, kuid seda sõjaväge ei olnud enam. Nüüd oli see koht, kus nad olid, kui nad ei olnud kodus. Koht, mis oli eraldatud ja inimtühi. Nad jooksid mööda roostes traataedadest ja metsistunud hekitihnikust.

Järsku Siiri pidurdas, haaras poisi riietest, sundides ka teda seisma jääma. Nad olid Platsile jõudnud ja seal seisis auto. Seal ei olnud seisnud kunagi midagi peale nende endi ehitatud laudade ja toolide, mida nad mängimiseks vajasisid ja ümbrusest leitud risust ehitasisid. Nüüd seisis seal, päris taga ääres põõsaste juures vana punane auto.

"Vaata," ütles tüdruk, "mis me nüüd teeme?"

Poisi silmad löid särama. Ta rabeles tüdruku haardest lahti. "Vaata!" hüüdis ta, kui autole lähemale jooksis. Ta ronis kapotile, ronis katusele. Tüdruk oli lähemale tulnud. Taavi kõverdas põlvi ja tõukas end autost lahti. Möödus vaikus... ja kõlas pleki mõlkimise hääl.

"Ma arvasin, et sa hüppad alla."

"Ma ka, aga ma mõtlesin ümber. Vaata, siin peal saab kõrgemale hüpata." Ja poiss hüppas veel ja veel ja katus vetrus. Tüdruk pidi tunnistama, et ta tõepoolest veidi kõrgemale hüppas. Ja iga lennu lõpetas pleki mõlkimise hääl.

"Tule, (kliklink) roni (kliklink) ka (kliklink) siia (kliklink) üles (kliklink)!"

"Ma ei taha."

"Miks (kliklink)?"

"Miks sa ronisid?"

"Sest (kliklink) hüpata saab (kliklink) kõrgele (kliklink)!"

"Aga sa ei teadnud siis ju."

"(kliklink) Mh, (kliklink) tule (kliklink) roni ka (kliklink) üles (kliklink)!"

Siis näed (kliklink)!"

"Ma ei viitsi," vastas tüdruk ja pööras ümber, et ära minna.

"Kas sa (klink) lähed ära?" Poiss jättis hüppamise katki. Ta ronis auto pealt maha ja jooksis tüdrukule järele. "Ooota!"

"Kas enam ei meeldinud?"

"Jah, mul hakkas ka igav."

Ja siis keriti auto tagumine aken alla.

"Vaata!" hüüdis tüdruk sosinal ja tiris ka poissi näoga õigele poole.

Aknaruutu kerkis mehe nägu. See haigutas. Ta märkas lapsi auto juures. Seejärel ilmus näo juurde ka käsi, mis hõõrus silmi. Liigutused olid aeglased. Näo omanik pistis pea aknast välja ja pööras näo taeva poole. "Pole paremat päeva kui täna," ütles mees lõpuks pärast pinevat vaikust.

Lapsed ei öelnud midagi.

"Kas te olete Sammalhabe?" küsis Siiri alles siis, kui vaikus oli veninud üle katkemise piiri.

"Mh?" oli mees hetke segaduses. "Aa." Ta vaatas oma rinnaesist, kergitas veidi oma pikka habet, et see talle endale paremini näha oleks. "Ei, mina ei ole küll Sammalhabe. Aga eksitus, paistab, et on mõistetav." Ja võõras kadus taas vaateväljast. Kostis pudelikolinat ja pominat. Kui ta jälle välja ilmus, hoidis ta suurt plastikust pudelit, milles veel umbes viiendiku jagu vedelikku sees. See kadus nüüd võõra kurku.

"Mis eile siis oli?" küsis tüdruk jälle.

"Mis?"

"Te ütlesite, täna on kõige parem. Mis eile siis oli?"

"Aa. Noo, eile oli ka ikka hea, aga eile on tänaseks möödas, mis tast enam."

"Aga homme?" Nüüd tuli küsimus juba Taavilt.

Mees kehitas õlgu: "Jumal teab."

Taavi: "Kuidas tema teab?"

Mees kehtas jälle õlgu ja küsis siis: "Kumb teist minu katusel hüppas?"

Taavi näitas masinlikult tüdruku poole. Võõras hakkas naerma.

"Äraandjaid ei sallita kusagil."

Siiri: "Kes on äraandjad?"

"Äraandjad," rääkimise ajal soris mees nüüd rämpsus, mis auto põhjas ja tagaistmel laiali oli, "on need, kes kõik, mis neil on, ära annavad." Ta avas ukse ja tuli autost välja, kuid läks ka kohe uuesti sisse tagasi, seekord ette istuma. Võõral oli seljas tumehall ülikond. Künarnukile ja seljale kärisenud aukude järgi võis oletada, et see oli tal seljas olnud juba väga kaua. Üldse oli see kulunud ja vormitu.

Siiri: "Miks neid ei sallita?"

Mees kehtas õlgu. Ta oli auto kindalaekast leidnud selle, mida otsis. Ta süütas suitsu.

Taavi: "Kas jumal teab, miks?"

Mees kehtas jälle õlgu ja puhus suitsu välja, kuid ütles siis: "Need teavad, kes ei salli."

Taavi: "Kas teie siis sallite?"

"Mina olen ise äraandja, minul pole valikut."

Taavi: "Aga mina, teie ütlesite, et mina olen."

"Seda ma päriselt ei tea," vastas mees.

Taavi: "Kas te siis valetasite?"

"Jah, valetasin küll."

Siiri: "Pole ilus valetada."

Võõras noogutas. "Aga mina? Kas mina olen teie arust ilus?"

Taavi: "Ei."

"No näete siis," ütles mees ja puhus jälle suitsu välja. "Teate," lisis ta, "mul tegelikult on teile midagi." Ta pööras end istmel ringi ja otsis tagant ühe pudeli, millelt ta etiketi aeglaselt maha tõmbas. Siis võttis

ta kindalaekast tüki harilikku pliiaitsit ja kasutades armatuuri alusena, sirceldas midagi etiketi valgele küljele.

Samal ajal müksas tüdruk Taavit küünarnukiga. "Kommi ei tohi võtta," sosistas ta.

Võõras ulatas etiketi läbi akna. Tüdruk sirutas käe vastu ja võttis tummalt paberi. Nii Taavi kui Siiri vaatasid nüüd paberitükki, millele oli joonistatud puuoks ja sinna peale kaks kõrvuti istuvat lindu. Pilt oli tehtud üsnagi meisterlikult. Seda pidid mõlemad lapsed tõdema.

"Mis linnud need on?" küsis poiss.

"Varesed," ütles mees.

Samal ajal pistis tüdruk pildi taskusse.

"Miks nad ei ole halli värvi? Varesed on halli värvi."

"Need on valged varesed." Mees oli nüüd end juhikohale nihutanud. Enne mootori käivitamist küsis ta veel: "Kas te olete vend ja õde?"

"Ei," vastas tüdruk.

"Selge." Ja mootorimüra lõpetas vestluse. Võõras habetunud mees viipas veel käega ja sõitis lastest mööda ja Platsilt minema. Lapsed jäid talle järele vaatama, kuid juba kaduski ta traataedade ja tihnikute taha. Mürinat oli veel vaid eemalt kosta ja siis ei olnud sedagi.

"Panid sa selle taskusse?"

"Jah."

"Tore."

Oli tõepoolest hea päev.

Lauri Habakuk

Ärkvel unes

Kuulen läbi une imelikku heli. Tunnen end sellest häirituna, kuid silmi siiski ei ava. Olen juba aastaid tajunud, et sooritada edukalt esmapilgul nii lihtsat toimingut, kui seda on silmade avamine, pole sugugi hõlbus. Olen küll kuulnud, et üldjuhul pole tavaliste inimeste jaoks laugude avamine ning päeva alustamine üldse keeruline, eriti meestel:avad silmad, lased peeru, käid kusel, pesed silmad Unemati puistatud purust, jood tassi kohvi ning oledki valmis suunduma tööle, kooli, bordelli, kasiinosse või kuhu iganes. Aga mina ei ole ju tavaline, pole kunagi olnud. Isegi kui ma seda väga ihaldaksin. Mõnikord on keha päeva alustamiseks füüsiliselt täiesti valmis, vaim aga mitte. Silmade avamine tähendaks ju nägemist. Nägemine ei tööta paraku aga alati head. Vastupidi, ärkveloleku ajal ei haara silmad kaunitest õitest tulvil erkrohelisi aasasid, lillelt lillele lendlevaid sumisevaid mesilasi ega armsaid värvikirevaid liblikaid. Silmad märkavad igal sammul ka sitta, rooja, paska ning muid taolisi segavaid faktoreid, mis pärsivad suuresti füüsilise edasisi funktsioneerimisvõimeid. Vahel aga on imelikul kombel tahtmine päevavalgust kaeda täiesti olemas, kuid selleks puuduvad igasugused energia- ja jõuvarud. Minu mõttejõud pole suuteline ahelaid puruks kiskuma, kui palju ma ka ei pingutaks.

Häiriv heli pole ikka veel vaibunud. Need korrapäraselt kõlavad hääled ei ole mulle päris võõrad. Olen veendunud, et olen neid varem kuulnud. Isegi korduvalt. Siiski ei suuda, õigemini ei viitsi ma oma pead vaevata mõtlemisega, kus ja mis põhjusel see õõvastava, sünge tooniga metalne toksimine varem mu närve vägistanud on. Pigem tahaksin olla võimeline identifitseerima oma hetkelist asukohta ning teha lõpu oma närvide väärkohtlemisele. Paraku puuduvad mul igasugused ideed selgitamaks välja, kus ma viibin. Küll aga olen ma võimeline aru saama, kus ma ei ole. Kõva külm pind mu liikumatu kesta all reedab, et see koht ei ole mingil juhul pehme sohva minu ühetoalises ahiküttega korteris. Seejärel vilksab mul peast läbi mõte, et see oleks justkui tulist rauakolakat taguv sepp, kes mu und segab. Kuid milline sepp taoks rauda nii rütmikalt ning ühtlaste intervallidega? Igal juhul oleks nõnda musikaalse sepa puhul tegemist ilmselge ande raiskulaskjaga. Haamri tagumise asemel võiks ta ju vabalt näiteks orkestris taldrikuid kokku lüüa. Orkestris musitseerimine ei oleks

küll tingimata huvitavam kui hobuseraudade vorpimine, kuid kindlasti materiaalselt tasuvam ning ka märksa prestiižsem. Inimeseloomale ongi ju kõige tähtsam raha ja väline hiilgus ehk roojakiht, mis on minu noort, tugevat, elujõust pakatavat keha aastaid halvendanud. Korduvalt.

"Sepp" lõpetas oma töö. See ei tähenda aga lõppu minu närvide väärkohtlemisele. Vaimne terror asendub sedapuhku füüsilisega. Just nimelt füüsilisega. Tunnen miskit oma alaselga toksavat, nii palju kui ma antud hetkel üldse oma keha tajuda suudan. Loodan, et kellelgi pole kavas hakata mind ahistama. Milline kaabakas kasutaks minu seisundis meest oma perverssete vajaduste rahuldamiseks? See oleks tõesti häbematu.

"Mis sa magad siin, aja end püsti!" kuulen mehehäält ütlevat. Jõudes järeldusele, et hääle omanikuks on seesama toksija, tunnen hetkelist rahulolu, et kellelgi pole minuga perversseid kavatsusi. Kuid oma edasise saatuse osas tunnen siiski ebakindlust.

"Kas sa kuuled mind?" ütleb hääle uuesti. Muidugi ma kuulen, ega ma kurt pole. Siiski otsustan mitte vastata. Mida see toksija mu vastusega ikka peale peaks hakkama? Ja üleüldse, mis peaks ühele toksijale korda minema, kui heas korras mu kõrvad on? Avan ettevaatlikult silmad. Näen enda ees pruuni kulunud laudpõrandat. Põranda räsitud seisukord reedab, et tegemist pole sugugi kõige kõrvalisema asupaigaga, kus ma vedelen. Samas ei suuda ma mõista, miks peaks rahvamasside jagu inimesi tallama põrandat, kus kostab hingekriipivat kolinat ning kus näperdamiskommetega mehed küsivad sinult ajuvabasid, lausa absurdseid küsimusi.

"Kas sa kuuled mind?" küsib hääle uuesti. Kuigi mul puudub igasugune vajadus taolisele lollile küsimusele vastata, ei saa ma siiski vaiki olla – pean kuidagi rumalale mehele tema madalalaubalisust mõista andma ning nähvan: "Kõrvaarst oled või!?" – "Sugugi mitte. Kes sina oled?" vastab hääle äärmiselt rahuliku enesekindla, kuid ülbe tooniga. "Aleks olen, mis siis?" sonin uimase väsinud häälega vastu. "Ole nüüd hea mees ja tõuse nüüd püsti, Aleks, täna on pühapäev, varsti tulevad inimesed! Sa võid neid ehmatada." – "Mis? Juba pühapäev või? Ja mis kuradi inimesed!?" Sattusin nüüd veel suuremasse segadusse. Oleksin nagu alles eile kodust väljunud ja siis oli teisipäev, ja nüüd juba pühapäev? Kuhu küll vahepealne aeg kadunud on? Miks ma midagi ei mäleta?

Mees vastab endale omase monotoonse häälega: "Just, täna on tõesti pühapäev," kuid lisab veidi ägestuval toonil: "Sinul peaks aga häbi olema, nimetada jumalakojas kõige kurjemat. Ise veel selline must ja räpane kaltsakas. Häbi!"

Võtan oma maksimaalsed jõuvarud lõpuks kokku ning ajan end vaikselt käpukile, seejärel püsti. Silmitsen põgusalt mind ümbritsevat keskkonda. Ümberringi on näha mitmesuguseid erinevaid kaunistusi ning kummalisi vidinaid: renessanss-stiilis hoone suured avarad aknad on kaetud värvikirevate vitraazidega, kogu lagi hõlmab endas kullast lühtreid. Seintel on hulgaliselt puidust nikerdusi. Kirik mis kirik. Liigun mööda hoonet ebaleval, tuikuval sammul ringi, igal sammul jäävad mulle ette pikad valged põlevad küünlad. Püüan välja selgitada, mis ajendas mind tulema nii silmakirjalikku, kahepalgelisse institutsiooni kui seda on kirik. Püstiseisimine ei ole minu jaoks antud hetkel aga sugugi spontaanne tegevus, pean tõsiselt kontsentreeruma, et mitte pikali kukkuda. Otsin tuge minu ligidal paiknevast erinevate ornamentidega kaunistatud sambast. Seejuures mõtlen, kes võis küll olla see lollpea, kes viitsis kõrge jämeda posti sisse sadade ja sadade meetrite jagu triipe nikerdada. Kellele neid vaja peaks minema? Kas puidust poste on nüsitud, et jumalale meele järele olla? Või on ornamendid rumalate ajupestud, just nimelt ajupestud kirikuküllastajate silmailuks? Kes kurat neist usuhulludest ikka aru saab!

Kiriku laiast kõrgest peauksest hakkab inimesi sisenema. "Kuna oled end enam-vähem kaineks maganud, võiksid nüüd lahkuda. Meil hakkab siin jutlus," ütleb mees, kes oli mind mõni minut tagasi sorkinud. Olin tema juba täiesti unustanud. Preestrihärä oli kogu aja, mil toibusin ning ümbrusega tutvusin, mul pingsalt silma peal hoidnud. Ilmselt ei julgenud ta mind varandusest pakatavasse jumalakotta üksi jätta. Preester jälgib põlglikult põrnitsedes praegugi iga mu sammu, hoides samaaegselt käsi risti oma pekisel rinnal. Just nimelt pekisel, kuna ülbele jumalasõna levitajale peale vaadates piisab vaid mõnest pilgust, saamaks aru, et nälg pole see mees küll eales tundnud. Minu ees seisab lühikest kasvu tüse, sültja kehaehitusega mees. Kõigevägevamad jõud on õnnistanud preestrit jumalakartlikkuse eest ka kahe lõuaga, millest alumine väriseb rääkimise ajal nagu haavaleht tuule käes.

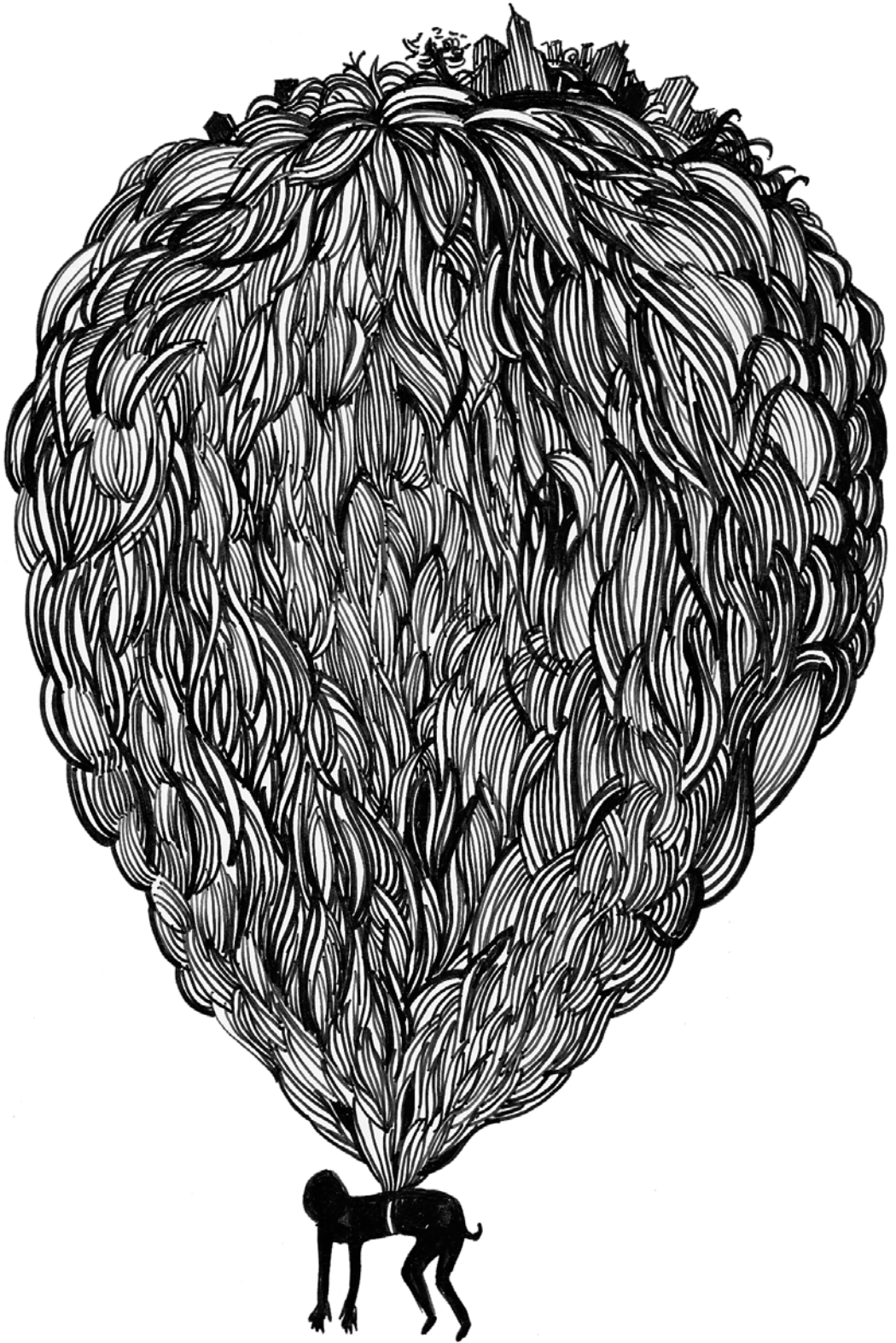
"Miks ma üleüldse siia tulin? Kuidas ma siia sattusin? Vabatahtlikult poleks ma eales oma jalga üle sinu hooramaja tõstnud," käratan ma siiralt kõrgile turskele jumalateenrile.

Preester jääb veidikeseks mõttesse, asetades rusikasse surutud parema käe vaikselt lõua alla, justkui takistades lisalõua võbisemist. Seejärel lausub ta rahuliku pedagoogilise häälega: "Vaata, kulla Aleks. Olen oma pika staaži vältel siin jumalakojas täheldanud, et vahel hakkab sinusugustel elupõletajast joomaritelgi südametunnistus piinama ning roomate siia, minu jalge ette, et kõik oma patud ja kuriteod lunastada. Te, häbematud räpakollid, arvate, et nii lihtne see ongi, teenite kogu elu saatanat ennast ja siis tulete siia, lootusega kunagi pärast surma taevariiki pääseda. Arvate, et nii lihtne see ongi. Aga need asjad ei käi sedapsi."

Preestri sõnad ei kohuta mind karvavõrdki, pigem on need kinnituseks minu senistele arusaamadele elu kirjutamata reeglitest. "Ma võin olla küll räpane, aga hing on mul jätkuvalt puhas," vastan ma vastikule jüngerile ning sean oma tõntsid, kuid sihikindlad sammud välisukse poole.

"Üht ma sulle ütlen, põrgus on sinu õige koht!" hõikab paksmagu mulle veel arrogantselt järele.

Ah et põrgus on minu õige koht. Kes on see paksmagu, et tulla mulle ütleva, et põrgus on minu õige koht? Enda arust olen kogu oma teadvusliku elu põrgus veetnud, ja mulle ju ei meeldi siin. Märkan kirikust üle tee asuvat väikest, peamiselt turistidest klientuuriga alkoholi- ja tubakapoodi. Tunnetan, kuidas reaalne elu tasapisi minu jaoks taas üha tajutavamaks muutub. Probleemile ei ole ma võimeline leidma muud lahendust kui astuda üle tee kauplusesse. Sammun üle tee, pööramata seejuures tähelepanu tihedale autodest tulvil liiklusvoolule. Isegi autojuhtide hüsteerilised karjed ega signaalitamisid ei püüa mu tähelepanu. Olen jõudnud poes viibida vaid mõned sekundid, kui juba saadavad mind müüja ning klientide kritiseerivad, arvustavad pilgud. Kui silmadel oleks võime tappa, leiaks minu lõpp aset just selles poes. Isegi turistidest Soome pensionärid silmitsevad mind kui prügi. Näen ennast kange alkoholi leti taga paiknevalt peeglist. Tunnistan, et ma ei näe tõesti kõige atraktiivsem ega sümpaatsem välja. Minu nägu, rõivad ja käed on kaetud tiheda mustusekihiga. Riided on lisaks räpasusele ka mitmest kohast rebenenud ning välja veninud. Mu nägu on kaetud paksu, tiheda habemega, juuksed on rasvased ja väljakasvanud. Ei tunne end äragi. Kui viimati ennast peeglist nägin, olin täiesti erinev praegusest: kandsin soliidset ülikonda, juuksed olid kammitud ning habe aetud. Astun leti juurde, mille taga seisev noor heledapäine kaunis neiu jätkuvalt minu suunas põlglikke pilke saadab.

"Mida sa tahad!?" küsib iludus kurjalt. Koban taskutes ning püüan meenutada, kuhu raha pärast viimast pudeliostu paigutasin.

"Osta oma viin ära või kao eest! Tsiiviliseeritud inimestel on muidki toiminguid kui siin passida," nähvab mu selja taga seisev karusnahast kasukaga närviline daam. Mina mutile vastama ei soostu. Mõtlen vaid, et väljas pole ju üldse nii külm, et välja näha nagu lumeinimene. Kas üks elu näinud naisterahvas saab tõesti olla nii rumal ja naiivne, et üritada end kasukat kandes väärtuslikumaks inimeseks muuta?

Sikutan püksitasku põhjast kärtsus hunniku rahatähti. Asetan kaks 500-kroonilist letile ning lausun: "Liitrine Jack Daniels, palun!" Neiu tõstab pudeli letile, silmad mingil imelikul põhjusel suured ja ümarad kui täiskuu. Poes valitseb täielik vaikus. Haaran pudeli ning lausun: "Head päeva!" Astun tagastusraha võtmata uksest välja.

Sammun pudelist viskit rüübates kodu poole. Tuigerdan keset sõiduteed, nii et autojuhid on kokkupõrgete vältimiseks sunnitud ümber minu põikama. Taas kord ei lähe kaasliiklejate märguanded mulle mingilgi määral korda. Märkamatu on päike juba täielikult loojuda jõudnud. Väljas on kottpime. Taevas on selge ning seetõttu on nähtaval tähed ja täiskuu, mille suunas ulub tohutu hulk hulkuvaid koeri. Viski on pudelis otsakorral. Minu samm on muutunud ebakindlaks ja sihituks. Kukun pikali, kuid oman veel piisavalt jõudu, et püsti tõusta. Jõuan liikuda umbes kümme meetrit, kui taas kõhuli asfaldile prantsatan. Ajan end käpukile ning tõmban hetkeks hinge, et end taas jalule ajada. Tunnen, et olen suuteline tõusma. Lasen käed vaikselt asfaldist lahti ning lükkan kronksus põlved ettevaatlikult sirgu. Olengi püsti. Järsku kuulen ma aga asfaldi ja autorehvide vahelise hõõrdumise heli. Suunan silmad horisondile ning näen kaht ümarat erkkollast lampi kiire hooga enese poole liikumas. Kokkupõrge. On kuulda, kuidas viskipudel klirinal puruneb. Langen jälle pikali asfaldile. Nüüd ei ole ma suuteline iseseisvalt tõusma. Leban maas, peadpidi vereleigus.

Autojuht väljub kärmelt sõidukist. "On teiega kõik korras?" küsib mees ehmunult. Ma olen liiga jõuetu, et vastata. Näen silmanurgast meest, kes jõuab mulle lähemale. Kuigi ma ei näe selle mehe nägu, suudan ma ta hääle järgi kindlaks teha. Kahjuks ma ei unusta seda häält ilmselt iial.

"Jälle sina! Mis päev see selline on, et ma pean mitu korda sinusuguse inimrämpsuga kohtuma?! Vaata, mida sa mu Lexusega tegid!" käratab mees, kelle hääletoonin pole enam kohkumust, vaid sulaselge viha. "Ma

teeksin inimkonnale teene, kui jätaksin su siia saatuse hooleks," lausub õel preester. "Aga ma ei saa, minu kirikus käib küllalt jobusid, kellele sinusuguste heidikute elu korda läheb," lisab silmakirjateener. "Kas sa arvad, et ma lasen sinul kiriku küllastajate arvu vähendada? Seda ei juhtu! Kas sa arvad, et vaid paari annetuse eest saab osta sellise Lexuse?"

Mina ei arva aga midagi, vaid vajun sügavasse unne.

Purjus silmade vahendusel nähtav ööpimedus asendub täieliku tühjusega. Nüüd ei näe ma tähti ega isegi suurt kollast kuud. Olen nagu maailmast ära lõigatud, täielikult eraldatud. Kas selline näeb välja elu lõpp ja surma algus? Kas on aga reaalne, et inimene pärast oma eksistentsi lõppu pimedust näeb? Kas surnud inimene üldse midagi näha saab? Loomulikult ei leia ma oma küsimustele vähegi ammendavat vastust. See ei hämmasta mind aga karvavõrdki. Olen juba ammu selgusele jõudnud, et paljudele esmapilgul abstraktsetele loomulikele nähtustele põhjuste leidmine võib olla väga komplitseeritud, kui mitte võimatu. Õnneks ei jõua ma mõtteid teispoosusest kuigi kaua mõlgutada, sest pimedusele tuleb lõpp enne, kui see õieti alatagi jõudis. Silmalaud avanevad. Leban pehmel murul. Näen enda kohal helesinist pilvitut taevast. Tunnen, kuidas sooja ereda päikese kiired hellalt mu nägu silitavad. Tõusen püsti ja imetlen enese ees kilomeetrite kaugusesse ulatuvat rohelist aasa. Kaugel silmapiiril paistavad kõrgustesse ulatuvad puud, mille juures on näha üksikuid rohtu söövaid kitsi ja naiivse sihitusena hüplevaid jäneseid. Tõmban lõõgastunud, puhanud enesetundega kopsud värsket, karget õhku täis ning imestan, kui vähesest piisab inimesele täielikuks hingerahuks ja õnneks. Mind ümbritsev õhkkond on puhas ja siiras, siin ei ole kohta näilisusele ega silmakirjalikkusele. Siinne ümbrus on just selline nagu vaja, ei midagi üleliigset ega võltsi. Isegi armas käänuline jõeke ei jäta midagi mõistatuslikuks – avaneb hingematvalt kaunis vaatepilt, kuidas see aasa kõrgemast osast allapoole vuliseb ning väikeses kristallselge tasase veega järves oma lõpu leiab. Sillerdaval järveveel on näha paatidega kalureid, kes end justkui millestki ega kellestki segada ei lase. Selline ongi maailm, kus ma tunnen, et olen kodus. Paraku ei ole antud mulle võimalust oma ideaalmaailmas igavesti elada. Kaunis maaliline pilt mu silme ees muutub üha hägusemaks. Kuulen hääli, mis nähtavaga kuidagi kokku ei sobi. Samuti jääb mõistmatuks allikas, kust need hääled pärinevad.

Kuulen läbi une imelikku heli. Tunnen end sellest häirituna, kuid silmi siiski ei ava. Olen juba aastaid tajunud, et sooritada edukalt esmapilgul nii lihtsat toimingut, kui seda on silmade avamine, pole sugugi hõlbus.

Kes siis oleks nõus tulema muinasjutuliselt aasalt siia, tegelikule aasale, kus selget taevast asendavad tumedad äikesepilved, hingega puid kasutatud kommertshooned ja siiraid metsloomi perverssel kombel välist hiilgust jahtivad inimeseloomad, kes iseendaks jääjatele silte kleebivad; kus jõgedes voolab sillerdava puhta vee asemel sulaselge vedel väljaheide; kus värskel, karge õhu asemel saab hingata silmakirjalike valelikest suudest eralduvat haisvat hingeõhku. Just sellisesse keskkonda naasmist ma hetkel tajun, kuid üritan seda iga hinna eest eitada. Loodan, et avan silmad ning näen taas enese kohal lõputut helesinist taevast. Häiriv heli muutub aga üha reaalsemaks. Avangi silmad, kuid see pole taevas, mida imetleda saan. Näen enese kohal valget lage. Minu valutav pea on tihedalt sidemesse mässitud. Kas jubeda tuikamise põhjuseks on järjekordselt alkohol või see vastik auk mu peas? Tunnistan, et ega sel polegi antud juhul erilist vahet. Silman lühikest paksu meest, kelle primitiivne möla minult taaskord ideaalmaailma röövis.

"Lõpuks ärkasitegi, härra Aleksander. Ma tulin teie eest palvetama," ütleb hääl lõualoti rappumise saatel. "Ma eksisin, andke mulle andeks, palun! Ma ei tundnud teid ära, ma polnud teid kunagi sellisena näinud. Olen muidu teie sümfooniate suur austaja," lisab silmakirjateener. Sulen silmad. Soovin, et ma poleks ärganud.

Moonika Olju

1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10

Tõlkinud Johanna Ross

Vladimir istus väikeses pimedas toas suure puulaua taga, millel oli ainult kolm jalga. Neljas oli kuhugi kaduma läinud ning asendatud vana katkise suusaga, mistõttu laud pisut logises, aga oli siiski kasutuskõlblik. Mees hoidis oma karustes kätes odekolonnipudelit, millest ta aegamisi rüüpas, nagu oleks see vesi ja mitte lõhnaõli. Nurgas seisva plastmasskuuse värvid tantsisklesid tema kätel ja helesinistel tätoveeringutel. Toas oli vaikne, majas aga mitte ning alumise korruse jõulupeo kära pani haprad aknad muusika taktis tantsima.

"Ilus öö, kas pole," ütles Vladimir, vaadates otsa Vroninile, kes tema vastas istus. Too vaikus.

"Aasta viimane päev," jätkas Vladimir odekolonnipudelit ühest käest teise veeretades. Vronin naeratas ükskõikselt ja võttis lauanaabri käest pudeli.

"Sa ajad selle soojaks," pomises ta järsult.

"Vabandust," naeratas Vladimir pudelist lahti lastes. "Mis su lubadused uueks aastaks on?" küsis ta pärast lühikest vaikusehetke käsi kuklale pannes. Vronin vaatas Vladimiri vaikides ja puhkes siis naerma. Ta naeris nii valjusti, et aknad hakkasid valsi asemel diskot tantsima. Vladimir vaatas, kuidas naer muutus punaseks, siis roheliseks, siis kollaseks, ja hakkas isegi naerma.

"Sul on õigus," naeris ta. "Ah, ma lihtsalt mõtlesin, et järjekordne aasta on möödunud ja midagi ei ole õieti muutunud. Ja ma tean, et teatud vanuses on hea, kui ei pea muutuma. Aga kas me oleme juba nii vanad?" Ta toetas käed uuesti lauale ja võttis Vroninilt pudeli.

"Jah, see on vähemalt kolmas aasta järjest, kus ma pean uusaastaõöl seda juttu kuulama," alustas Vronin Vladimiri poole naaldudes. "Ja kui sinu küsimusele vastata, siis ei, me ei ole nii vanad, sest mul ei oleks midagi selle vastu, et uusaastaõöl midagi muud kuulata," lõpetas ta, rüüpas Vladimiri käest ära võetud pudelist lonksu ja jätkas: "Minu meelest on

mõttetu põdeda saavutamata eesmärkide pärast, mida seatakse ainult selleks, et end uusaastaõöl paremini tunda." Ta vahtis Vladimiri, aga too ei kannatanud tema kollaste silmade pilku välja, pööras näo ära ja jäi vaatama kuuske toanurgas. Kuuseehthed tegid tal tuju heaks. Nastja oli need leidnud prügimäelt, kuhu keegi oli nad visanud kui mineviku meenutused. See keegi ei tahtnud, et talle minevikku meelde tuletataks, aga Vladimiri jaoks oli minevik ainus koht, kus ta oleks tahtnud viibida.

"Sul on õigus," ütles Vladimir äkki vaikust katkestades. Vronin tõstis pilgu ja vaatas talle otsa.

"Ma võin midagi muuta... Ma peaksin midagi muutma. Ma muudan midagi!"

Vronin hakkas naerma. "Nii et sinu uusaastalubadus on mitte enam muutustest rääkida?" küsis ta kõhtu sügades.

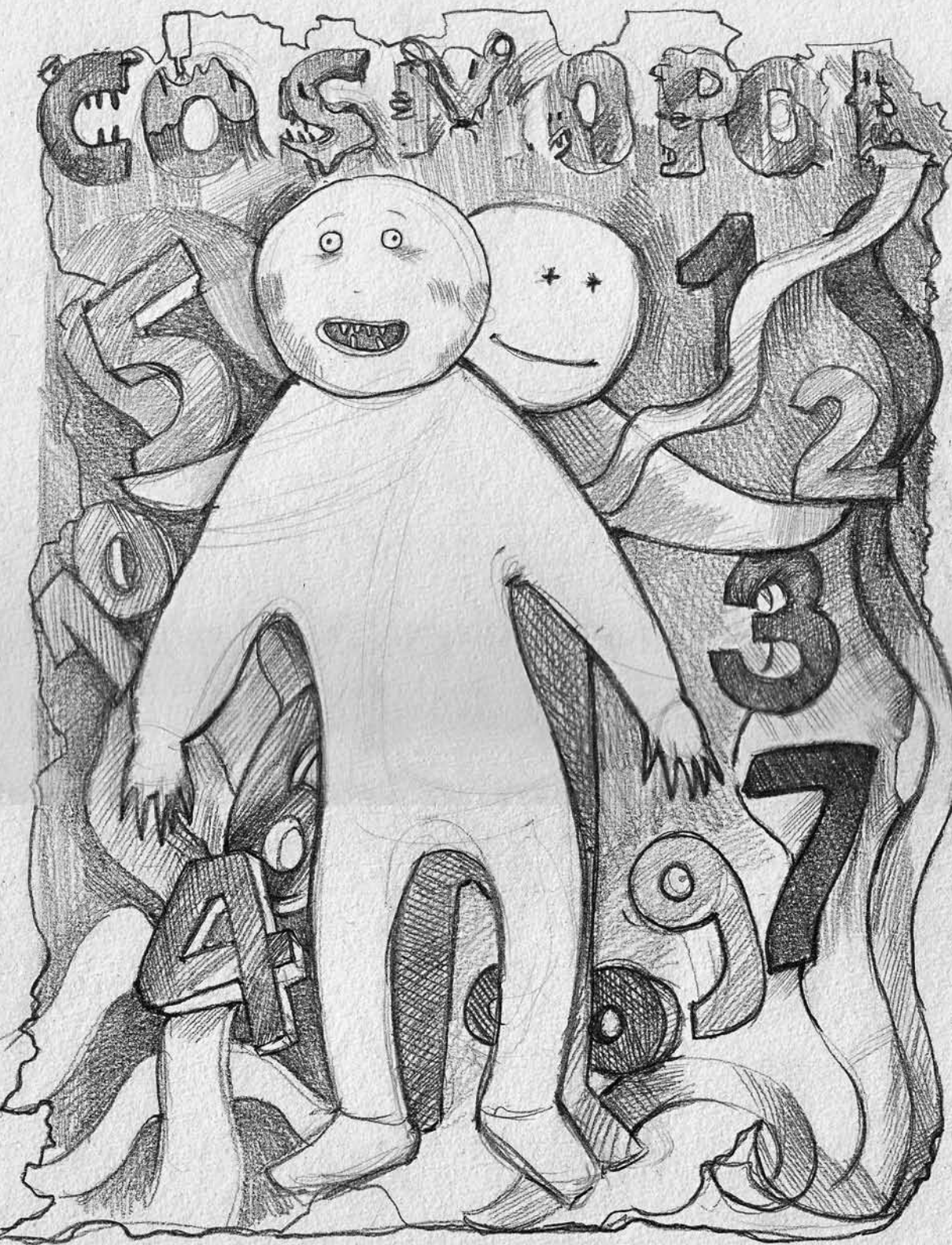
"Jah. Ja tahad teada, kuidas ma seda teen?" küsis Vladimir energiliselt. "Ma teen oma lubadused teoks! Aega veel on! Kell on alles viis, mis tähendab, et mul on umbes-täpselt seitse tundi."

Teadmata, mida öelda, sügas Vronin kõhtu edasi ja muigas. "Kas sul on üldse meeles, mida sa lubasid?"

"Ei," vastas Vladimir, "aga ma arvan, et minu lubadused ei erine väga teiste omadest," ütles ta toanurga poole suundudes ning hakkas lappama kuhja ajakirju. "Ma nägin seda siin kuskil," pomises ta vanu ajakirju ja ajalehti sorides endamisi. "Siin see ongi!" teatas ta võidukalt ja raputas detsembrikuise Cosmopolitani rotisistast puhtaks. Teadmata, kuidas reageerida, Vronin lihtsalt jälgis palavikuliselt lehekülgi. "Siin see ongi!" Vladimir vaatas Vroninit teadja näoga. "Kümme uusaastalubadust!"

"Sa ikka tead, et see on naisteajakiri?" küsis Vronin.

"Muidugi!" vastas Vladimir ja hakkas kiirustades nimekirja lugema. Mida rohkem ta luges, seda sinisemaks jahtus ta ind. Nagu meri akna taga. Vronin, kes nägi, kuidas sõbra inspiratsioon tehniliste piasjade tõttu kaob, haaras tema käest ajakirja, sirvis seda räpakalt, rebis lehe teiste vahelt välja, vaatas tooli peal istuvat inspiratsioonitut Vladimiri, võttis pudelist lonksu ja ütles asjalikult: "Vaatame siis. Kui lugeda emantsipatsiooni ja patriarhaalsuse roosade ridade vahelt, siis leiame ühiseid punkte küll."

"Olgu. Number **üks**. Võta kaalust alla." Ta vaatas Vladimiri kidurat, nälginud keha. "Ma arvan, et see on tehtav," ütles ta nii veenvalt kui võimalik ja pööras pilgu uuesti nimekirjale. "Number **kaks** – tee trenni!" jätkas ta. "Ühenda need kaks ja tapad kaks kärbest ühe hoobiga."

Vladimir silmitses Vroninit, kes jättis kahtlaselt kaine mulje. "Kuramus, küll need tänapäeva iluideaalid on kõrged. Anna mulle pudel," ütles ta. "Mul on üks mõte." Ta rüüpas pudelist lonksu. Peaaegu viskas selle lauale ja kihutas uksest välja. Vronin ainult naeris tema minekut vaadates, haaras pudeli oma punasesse kätte ja jõi iseenese terviseks.

Ligikaudu pool tundi hiljem, kui Vronin parasjagu oma toolil tukastas, äratas teda koos Vladimiriga tuppa tulev külm tuul.

"Ühe ja kahe võid nimekirjast maha tõmmata."

"Jah?" küsis Vronin uniselt.

"Ma panin ühelt noorelt kainelt soomlaselt rahakoti pihta. Ta ajas mind kuni rongijaamani taga, seal hüppasin trammi peale ja viskasin rahakoti talle näkku, ise karjusin "head uut aastat", kui tramm ukсед kinni pani. Raha olin enne muidugi välja võtnud. Aga sealt tuli vähemasti kilomeeter maad kiiret tagaajamist," seletas ta lõbusalt ja tõmbas enesele tooli lähemale. "Ta ei olnud kuigi rikas, aga vähemalt sain meile selle väikese sõbrakese," jätkas ta mantlitaskust odekolonnipudelit võttes ja maha istudes. Vronin võttis tema käest pudeli, rüüpas lonksu, pani selle tagasi lauale ja uuris nimekirja.

"Sellisel juhul on mul häid uudiseid! Number nelja saame ka maha tõmmata – tee head –, sest lõppeks andsid sa ju inimesele tema rahakoti tagasi."

Vladimir, kellele ootamatu lisapunkt heameelt valmistas, noogutas rõõmsalt. "Mis edasi?" küsis ta kannatamatult.

"Number **kolm** – õienda oma võlad."

"Kas seal öeldakse, missugused võlad?"

"Ei," vastas Vronin.

"Lähme siis!"

Vroninile ei meeldinud mõte väljaminemisest. Ta heitis pilgu mere poole ja meenutas külma tuult, mis äsja tuppa oli pääsenud.

"Kas ma ikka kindlasti pean tulema?"

"Jah," vastas Vladimir ja Vronin, kellele valikut ei jäetud, tõusis püsti ja järgnes sõbrale.

Linna vaikus üllatas Vroninit hetkeks, kui nad väljusid majast, kus pidu iga hetkega valjemaks muutus. Trammi oodates oli Vladimir prügikastist koni leidnud ja tahtis seda just suitsetama hakata, kui Vronin teda peatas. "Number **kuus** nimekirjas on suitsetamine maha jätta."

"Ah soo."

"Mhmh," pomises Vronin, võttis Vladimirilt koni ja suitsetas selle mõnuga ära, nagu polnukski tal muud vaja, et õue tirimise eest kätte maksta. Ta naeratas ja toetas pea vastu trammipeatust. Vladimir, keda sündmuste ootamatu pööre veidi kurvastas, istus ja vaatas vaikides merd. Kui nad trammi astusid, jäid inimesed neid vahtima ja nihkusid vaguni teise otsa. Vladimir ja Vronin olid sellega harjunud ning võtsid sisse oma tavalise koha radiaatori kõrval. Avatud udest sõidukisse hoovav värske tuuleõhk oli rahval järgmiseks peatuseks aidanud unustada kaks meest trammi tagaotsas ning oli hakatud laulma jõululaule. "Meie peatus," ütles Vladimir, kui nad kuus laulu hiljem rongijaama jõudsid. Nad läksid maha ja sisenesid tunnelisse, mis ühendas vanalinna, kõigi uhkust, linnaga, millest keegi rääkida ei tahtnud ja mis oleks parema meelega unustatud. Nad läksid tualetti.

"Kas sa oled märganud, et inimesed armastavad otsuseid tehes alati kergemat teed pidi minna?" küsis Vladimir. "Näiteks avalikus tualetis läheb üheksakümmend protsenti inimestest sellesse kabiini, mille uks juba lahti on. Lahtine uks on nende jaoks märk, et tualetti kõlbab kasutada, sest keegi teine on seda kasutanud. Aga mind paneb muretsema see, kuidas me üldse kuhugi jõuame, kui inimesed ei julge enam seiklustesse astuda," arutles ta. "Paraku tähendab tõsiasi, et tualetti on kasutatud, ühtlasi seda, et suurema tõenäosusega sinul seda enam kasutada ei kõlba," nentis ta ainsasse suletud kabiini astudes ja ust enda järel kinni tõmmates.

"See ei tähenda muidugi, et pasa sisse sattujad igalt poolt paska ei leiaks," pomises ta ust lahti tehes ja uut kabiini valides. "Palun anna mulle paberit."

Vronin ulatas talle üle kabiiniukse paberit. Vladimir tõmbas vett, aga välja ei tulnud.

"Kuidas dušš on?" küsis Vronin kraanikausile nõjatudes.

"Suurepärane," vastas Vladimir kabiinist. "Nagu uus mees!" ütles ta väljudes. "Lähme, muidu me ei jõua Katja juurde!"

Valges mantlis ja valges kübaras naine oli neid juba eemalt märganud. "Ooo! Minu kullatükid, minu kõige armsamad sitapead!" karjus ta kähisedes.

"Katinka!" hüüdis Vladimir ja sirutas käed välja. "Mul on vaja täna peen välja näha, kas sa mul juukseid lõikad?" jätkas ta meelitavalt, kui nad naiseni jõudsid. Vronin vangutas pead.

"Sinul? Alati! Tule, astu minu salongi," naeris naine mehi bussipeatusse kutsudes ja pingil miilustavat paarikest minema kõssitades. Vronin istus paarikese kohale ja jälgis koos kõigi teiste peatuses ootavate inimestega, kuidas Katja omaette vandudes ja mehe juustega maadeldes Vladimirile soengut lõikas.

"Nagu uus!" teadustas ta uhkelt ja müksas mehe pead märgiks, et on valmis.

"Aitäh, Katinka," ütles Vladimir, imetledes oma väljanägemist bussipeatuse seinal oleva reklaami pealt, kus oli peegel ja küsimus: "Kes on staar?"

"Kuhu te, kaks sikuvittu, siis täna teel olete?" küsis naine istet võttes.

"Õnne otsima, kallid Katinka, õnne otsima," vastas Vladimir ja jättis naise naerma. "Head saabuvat aastat, kullake!" karjus ta, kui nad bussipeatusest trammipeatuse poole suundusid.

"Teile kah head uut aastat, türaimejad!" naeris naine nii kõvasti, et hakkas mustale asfaldile väikesi veriseid kopsutükke kõhima, mispeale inimesed tema ümber veel kaugemale tõmbusid.

"Noh, kas ma näen hea välja või mitte?" küsis Vladimir, kui nad trammipeatusse jõudsid. Vronin otsustas vastamata jätta, istus lihtsalt maha ja rüüpas pudelist. Vladimir sirutas käe pudeli järgi.

"Number viis nimekirjas on joomine maha jätta," irvitas Vronin kahjurõõmsalt talle pudelit ulatades.

"*Ah mais oui!* Õnne koostisosad!" hüüatas too pärast lühikest pausi.

"Mul on kahju sulle pettumust valmistada, aga joomise mahajätmine ei tee mind õnnetuks. Vaata, inimeste peamine probleem on see, et nende meelest saab õnne omada. Nad kuulevad muusikapala ja peavad selle Internetist tõmbama. Nad loevad head raamatut ja tunnevad, et neil on tarvis see osta. Nad armuvad ja püüavad teha kõik võimaliku, et oma kiindumuse objekti endale saada," jätkas ta, vaadates pudelit oma pihus. "Aga õnne ei saa omada, sest inimene tüdineb muusikast, raamatust ja naisest ning see asi, mille ta poest koju tõi, ei sära kodus enam nii ilusti, mõistad?" küsis ta Vroninit vaadates.

"Mida?" päris too.

"Õnn seisneb vabaduses. Selles, et sa ei lase asjadel ennast omada. Selles, et sinu õnn ei sõltu asjadest, sest kui sa neist ilma jääd, oled lihtsalt õnnetu. Ja veel üks asi õnneotsimise juures on see, et tuleb aru saada, kas sa otsid ikka omaenese õnne või kellegi teise oma. Sellepärast ei olegi nii paljud kodutud joomist maha jätnud, sest kui jätavad, siis tundub neile, et nad on kangelased, aga teised nõnda ei arva," ütles ta ja andis pudeli käest.

Tundus, et trammisõit kestab igavesti, sest kõik sisseastunud seltskonnad tahtsid kõigile peale nende head vana aasta lõppu soovida ning siis laulma hakata. Viimaks läksid nad Lasnamäel lõpp-peatuses maha.

"Mis me siin teeme?" küsis Vronin lõpuks, lõhkudes oma külma odekolonnilõhnalise hingeõhuga vaikuse.

"Maksame minu võla ära. Anna mulle odekolonna ja siis olen valmis." Ta võttis Vroninilt pudeli, pritsis pisut enesele näkku, võttis lonksu ja hakkas otsustavalt lõputu valge majaderivi poole kõndima. Pärast kolme vale maja astus Vladimir viimaks ühte sisse ning nad sõitsid liftiga seitsmendale korrusele.

"77, siin see ongi!" ja enne kui Vronin jõudis sammugi ukse poole teha, oli Vladimir juba koputanud. Valges maikas mees ei olnud neid nähes sugugi rõõmus.

"Anatoli?" küsis Vladimir viisakalt, pisut tema poole naaldudes.

"Jah," vastas mees. Tema suust tulev küüslaugulehk lõi Vladimiri natuke tasakaalust välja, kuid ta toibus kärmelt, lõi selja sirgu, pani käe rusikasse ja lõi liha mäluvast meest näkku, nii et see põrandale kukkus.

"Nüüd oleme tasa," ütles ta mantlit kohendades, pööras ringi ja vajutas liftinuppu, et lahkuda.

"Mis edasi?" küsis Vladimir rõõmsalt, kui nad kesklinna viiva bussi peale olid läinud ja paar peatust sõitnud. Kuna bussi tagaotsas olivad nihkusid nende sisenedes peaaegu kohe ettepoole, oli Vronin end tagumisel istmel mugavasti sisse seadnud ja magama jäänud, nii et Vladimir pidi üle istme küünitama ja tema taskutest nimekirja otsima.

"Olgu siis," pomises ta, nimekirja õnnelikult kätte saanud Vronini käest, kes isegi ei võpatanud. Ta istus uuesti maha ja hakkas nimekirja lugema, pobisedes neid numbraid, millega nad juba valmis olid saanud. "Number **kaheksa** – õpi midagi uut!" muigas ta, pani nimekirja sõbrale tagasi taskusse ja patsutas toda põsele. "Aeg üles ärgata, seltsimees! Meil on vaja ühe nimekirjaga ühele poole saada ja see on meie peatus!"

Vronin urahtas, aga tõusis püsti ja väljus sõbra kannul bussist.

Kümme minutit hiljem leidsid nad end uuesti Balti jaamast. Tunnelis oli ebatavaliselt palju rahvast ning õige pea selgus, miks. Enamik inimesi oli teel vanalinna uusaastapidustustele, aga väike summ oli kogunenud ümber noore kitarristi, kes laulis vene keeles. Ta laulis Vladimir Võssotski laule, mis üldise joovastunud meeleoluga kokku ei läinud, aga igal peol on ju keegi, kes pigem nurgas istub ja joob kui tantsib ja rõõmustab. Täna õhtul tundus, et tunneli laulja on igast seltskonnast ühe sellise leidnud, kuna paljud inimesed olid seal nähtavasti olnud juba mõnda aega: nad istusid tema vastas ja jõid uusaasta tervitamiseks kaasa võetud pudelitest šampanjat. Lähenevaid sõpru märkas laulja juba kaugelt ning noogutas neid ära tundes. Vronin

astus rahva sekka, ent Vladimir istus laulja kõrvale ja surus mehel kätt, kui too laulu lõpetas.

"Kuidas läheb?" küsis Vladimir kitarristilt.

"Pole viga – kavatsen järgmisel nädalal enesele haa kaevata. Ja sinul?" vastas too.

"Õpeta mulle mõni laul," ütles Vladimir vastuseks.

Too kehtas õlgu, ulatas Vladimirile kitarrile ja hakkas enese ees olevat lauluraamatut lappama. Oli näha, et Vladimir ei hoidnud kitarrile esimest korda käes, nagu oli ka näha, et viimasest korrast oli tükk aega möödas. Tema sõrmed otsisid akorde, samal ajal kui parema käe sõrmed kergelt üle keelte libisesid, ent akordid olid valed. Aga kitarrist oli juba laulu leidnud, võttis kitarrile ja näitas kiiresti õiged akordid ette. Ta andis pilli Vladimirile tagasi, tõusis püsti, istus Vronini kõrvale ja hakkas päevalilleseemneid sööma. Vladimiri sõrmed, mis enam õrna kitarriga harjunud ei olnud, puterdasid sihvakatel keeltele, ent said peagi koduse tunde kätte ja ta hakkas kitarrile kaasa laulma. Tema hääl oli kähe, kui ta laulis: "Kuid siis, kui teineteist näeme detsembris, on lõpuks öeldud kõik." Kui ta teise salmini jõudis, istus Vronin tema kõrvale ja hakkas suupilli mängima. Teise salmi lõpuks oli kaabu nende jalge ees münte ja väikseid rahatähti täis. Vladimir naeratas raha vaadates, andis kitarrile tagasi, kehtas õlgu, võttis raha, pani kaabu uuesti pähe, kummardas ja lahkus, Vronin kannul.

"Õlgu, nüüd, kus sa oled midagi uut teinud, peaksime äkki number seitsme ette võtma." Vronin tuli talle järele.

"Seitse oli veeta rohkem aega oma perekonnaga, eks?" küsis Vladimir Vroninile otsa vaatamata.

"Jah," vastas too.

"Ma arvan, et seda teeme viimasena. Võtame parem järgmisena **kümne**. Aita teisi – tundub sobiv, või mis?"

Vroninit, kes ei olnud kunagi eriline filantroop olnud, ei huvitanud see eriti ja ta kehtas ükskõikselt õlgu.

"Vaata, õige oleks see raha lastele anda," ütles Vladimir ja osutas suurele jõuluheategevuskampaania plakatile. "Aga kas see oleks õige sellepärast, et ma nii usun, või sellepärast, et mind on pandud nii uskuma?" küsis ta Vroninilt, keda asi ikka veel ei huvitanud. "Mina näiteks arvan, et minu raha kulub mujale paremini ära."

"Keda sa siis aidata kavatsed?" küsis Vronin viimaks.

"Ennast!" vastas Vladimir ühe kohviku ust lahti lükates. "Ma aitan ennast sooja õhtusöögiga ning selleks, et number **ühiksa** nimekirjas tehtud saaks, söön porgandid ka ära," täpsustas ta ja astus irvitava Vronini ees kohvikusse.

Vihmast oli saanud lumi, mis langes surnuaia roostes väravale, kui Vladimir selle õrnalt lahti lükkas. Äkitselt oli külmemaks läinud ja lumi krudises ta jalge all, kui ta oma isiklikule pelgupaigale lähenes. Ta istus kõige suurema hauakivi ette maha. Tema seljataga nägi Vronin auguga kasepuud, punast plastmassämbrit ja ümberringi vedelevaid šampanjapudeleid. Vladimir pistis käe kotti, mis lebas ühe väiksema hauakivi ees, võttis välja šampanjapudeli, tõmbas korgi maha ja rüüpas lonksu.

"**Seitse**," mõtles Vronin kolme hauakivi vaadates ja hingas aeglaselt välja.

"Tead, ma olen üks õnnelik inimene," katkestas Vladimir vaikuse. Vronin lihtsalt silmitses teda. Õnn oli viimane asi, mis talle pähe tuli, kui ta aeglaselt hauakividelt nimesid luges. Vladimiri tema vaikimine ei pahandanud ja ta jätkas: "Kõik halb, mis juhtuda saab, on minuga juba juhtunud. Nüüd ei ole teist teed kui ülesmäge," naeratas ta, pead õrnalt lumisele kivile toetades, ja vaatas taevasse, mis uusaasta ilutulestike valgel värvi muutis.

"Head uut aastat," ütles ta Vroninile otsa vaadates ja tema terviseks pudelit tõstes.

"Head uut aastat," vastas too, võttis Vladimiriilt pudeli, kergitas seda ja kordas: "Head uut aastat."

Pelle Palangarb

Noormeest kimbutas igatsus armastatu järele. Või oli see hoopis armastus igatsetu vastu. Aeg oli justkui venivaks muutunud, igapäevane kulgemine aeglustunud. Ette tuli päevi, mil kõrvus kumises hommikust õhtuni, nagu kobarduksid ruuporis mesilased, ja teisi, mil mure hingata ununemise võimalikkusest sundis suuga õhku ahmima.

Kui noormees neljateistkümnendal lahusoleku hommikul silmad avas, ei tarvitsenud tal kardinaid lahku lükata mõistmaks, et kell oli veel varajane. Ta oli pisut unesegane – ehk järjekordse teda kõnetanud unenäo tõttu. Või nii ta ise uskus. Sel ööl nägi ta end viilkatuse harjal korstna poole hiilimas, süles hüljes, keda ta üritas korstnasse suruda. Poolel teel, kui korstnast paistsid hülge tagaloivad, märkas ta maja ette ilmunud rahvahulka. Neil kõikidel oli nägu, nad olid kõik talle tuttavad inimesed. Nende etteheitvad pilgud äratasidki noormehe. See ilmsioleku ja unetõeluse virvarr rammis ta ninajuurel kokku, mistõttu ta kirtsutas nina, viskas äkilise liigutusega teki kõrvale ja jäi liikumatult lage põrnitsema.

Ta ei kiirustanud voodist tõusma. Süda puperdas, nagu polekski temaga õhtul magama tulnud. Suus polnud ka sügavalt magatud öö kuivust ega maitset. Mis siis nüüd, mõtles ta maigutades. Miks ta ei saanud korralikult magada, kui teda algaval päeval mitte miski ees ei oodanud? Armsamat sai ta jälle kahe nädala pärast näha ning see tundus mitte päevade, vaid sekundite ja too mitte kilomeetrite, vaid millimeetrite kaugusel.

See, et alanud päev mingeid kohustusi ei too, polnud päris tõsi ja ta teadis seda. Oli ta ju ammu lubanud õppejõule saata essee seminaril hilinemise eest. Aga kuidas pidi ta valetamast hoidudes ennast õigustama, nii et õppejõud tema põhjendusi jultumusena ei võtaks, arutles virguja.

Tol hommikul oli noormees aegsasti õppehoone ukse ees seisnud, aga kaotas temast mööduvate tudengite varahommikust sisutühja kädistamist kuuldes igasuguse tahtmise nendega ühes ruumis istuda.

Nii ta keeras ukselt ringi, suundus teaduskonna kohvikusse, jõi seal ajalehte sirvides kohvi ja luges kohviku ees suitsetades möödujaid. Siis siirdus ta end tualetti värskendama, harutas seal potil istudes mitu kuud tagasi ostetud pintsaku tasku lahti ja alles seejärel suundus seminari, kus ei pööranud arutelu käigule vähimatki tähelepanu. Kui õppejõud oli seminari lõppenuks kuulutanud, küsis ta uksele temalt essee, et hilinemine heastada. Päev on ees nii pikk, et küll ta klaviatuuril päästvad sõnakombinatsioonid sisse toksib, mõtles noormees.

Õhk ruumis lõhnas kopsude järele. Noormees ringutas ja tõusis rutakalt püsti. Ta kahetses seda kohe, sest terav valu, mis algas juuksejuurtest ja lõi silmade taha, pani ta kättega silmi hõõruma. *Mal aux cheveux*, või nagu ta vannitoapeeglisse vaadates võis tõdeda, *gueule de bois*¹, ilmestas piltlikult tema hommikust asjade seisu. Eelmisel pärasüüal alanud "šoti veini" degusteerimine oli öösse kestnud. Ta jõi kraanist kümme sõõmu külma vett ja harjas hambaid. Seda protseduuri võttis noormees tõsiselt, sest kui hirmul oli tema jaoks kehastus, siis oli selleks hambaarst oma nõiajahivarustusega.

Üleüldse ei mõistnud ta inimesi, kes vabatahtlikult suus remonti teha lasid. Nagu too tüdruk teaduskonna peol, kes oli hambale kiiskava vääriskivi liimida lasknud, aga vajab tegelikult logopeedi. Tal kõlvanuks mõne hispaanlasega "Barcelonast" ja "Valenciast" kõnelda, mitte laia naeratusena noormehele pudijuttu rääkida. Noormees ei suutnud sõbraliku pilguga vaatama jääda, kuidas teine iseend mõnitab, ja ütles, et viimasel on midagi hamba peal. Tüdruk oli reflektorselt käe suu ette tõstnud ja alles seejärel mõistnud, et kommentaar käis tema hambaehte pihta. Ta ei jõudnud aga solvumist susistada, sest noormees oli seltskonnast lahkunud.

Noormees uuris oma nägu suurest peeglist, seejärel vaatas ümmarguse käsipeegli abil oma profiili esmalt kaugelt, siis lähedalt ja avastas, et tema ninast turritavad karvad. Käepäraste suurte kääridega ninas klõpsutades mõtles ta, kas on liiga edev, sest peegelpilt tegi talle nalja. Natuke edevust ei teinud paha, seda oli ta mitmest kohast lugenud. Samas püüdis ta lihtsalt enda juures vältida seda, mis teda teiste juures häiris. Ühel tema tuttaval olid pikad ninakarvad, mida võinuks hea tahtmise juures tutistada. Paljudel olid kuklakarvad lõikamata või paistsid T-särgi varrukast pikad kaenlakarvad. Veel õudsem oli selliseid

¹ Pr k väljendid, mis mõlemad tähistavad pohmelust: otsetõlkes "juustevalu" ja "puust larhv" (toim.)

kohata saunas või rannas. Talle meenus joonifilm, kus paharet häid inimesi kaenlakarvadega kägistas – niisama pealetükkivatena tundusid nad ka temale. Muuhulgas sellistele asjadele pööras noormees enda juures tähelepanu.

Köögis tegi ta endale kohvi ja jätnud selle jahtuma, käis duši all. Sooja ja külma vee vahekorra timmimine meenutas talle seifi muukimist, ent selleks polnud viimasel ajal põhjust olnud, täpsemini viimased neliteist päeva, mil ta tegeles enda karastamisega. Esimene sahmakas külma vett langes alati ehmatusena, aga ta kujutles end siis olevat hõõguvat terasest ja saatis pilguga mööda keha alla liubuvat vett. Kuivatades jäi tal alati abaluude vahele märg kolmnurk, mis selgatõmmatud särgile pleki jättis.

Homnikusöögi asemel piirdus noormees värske ajalehe kõrvase hommikujoojiga. Kohv maitstes hea. Uudised olid aga halvad. Need ei olnud halvasisulised, vastupidi, alanud päev oli toonud häid uudiseid. Noormees ei osanud aga vaimustuda sellest, et lastega perede igakuist toetust on tõstetud või et kodulaenuintress on langenud. Lapsed on lihtsalt noored täiskasvanud ja laenu võtmine on nagu sooja saamiseks püksi urineerimine. Noormeest vaimustanuks uudis sellest, et avastati uus loomaliik, tabati kurjategija või muud sellesarnast. Ta luges pealkirju, aga ükski neist ei kutsunud artiklil pikemalt peatuma. Ta löikas välja pildi pitsat söövatel raisakotkastest ja uuris horoskoobis enda kohta kirjutatut, ehkki tegi seda harva ega võtnud kunagi tõsiselt.

Ta voltis lehe lauale, võttis kohvitassi näppu ja kõndis aknaesise kirjutuslaua ette köögi teises nurgas, mis paljudele teistelegi sarnase korteriplaaniga inimestele oli elutoa eest. Noormees elas pealinnas, kahetoalises naabritega kesklinnakorteris. Kirjutuslaua tagant, kuhu ta nüüd istus, avanes vaade tiheda liiklusega jalakäijate tänavale. Muidu silmale neutraalse, anonüümse inimmassi seas võis aeg-ajalt märgata naisterahvaid, kellel vaatamata lume-eelsele hilissügisele paistis katmata ihu. Õhtul klõpsisid nad palja kõhu, nohuse nina ja diskonõiaküüntega kuskile peole, päeval aga tassisid süles pisikesi koeri, kes noormehe arvates kõlbasid loomaaias madude toitmiseks. Noormehele mõjusid nad kutsuvalt – pilkeid esile kutsuvalt.

Kirjutuslaud oli raskest puust ja pruunikasmusta värvi. Mõlemal pool istujat olid üksteise kohal kolm käsirauaga sahtlit. Ta avas vasakult keskmise sahtli, aetas selle paberlõikmetega kaetud põhjale pildi pitsat söövatel raisakotkastest ja lükkas tagasi kinni. Jahedat kohvi rüübates vaatas noormees aknast välja.

Kõik paistis hallides toonides ja tuuline. Tibutas vihma. Toas oli mõnus istuda, mõtles noormees. See osa sügisest, mille tõttu ta seda aastaaega parimaks nimetas, oli läbi saanud. Ta süütas pronksist kandelaabril kõrguva küünla, mis hakkas vildaka asendi tõttu peatselt vahapisaraid higistama.

Ta võttis lauanurgale sätitud sõnaraamatu ja kuutaguse Parnasso, mida lugedes ta lootis armsama röömustamiseks uusi sõnu selgeks õppida. Üht-teist oskas ta rääkida, aga enda väljendamiseks pidi ta emakeele või käed appi võtma. Ühes Punavuori baaris üritas noormees letijärjekorra liikumist takistavale neule joogi väljavalimisel abiks olla. Veiniisu tal ei olnud. Õlu maitses halvasti. Siider polnud naturaalne. Lõpuks välja pakkunud kokakoola, mida ta ise tegelikult jälestas, vastas neiu, et ei joo seda kunagi. Noormees tõdes tookord valjuhäälselt: "Nykpäivan tytöt ovat niin *pepsit*, että ei juo edes kokakolaa." See nali oleks kaotsi läinud, kuid selgus, et tüdruk mõistis öeldu mõtet, kuna rääkis ka tema keelt. Ta oli naernud, mis meeldis noormehele, sest paljud emakeelseski ei saanud sellele naljale pihta.

Põgusast sõna-, aga ka keelevahetusest arenes vestlus, mis lõi mõlemad oma seltskondadest lahku. Samal õhtul, aga teises kohas üritas üks napsune ja pilusilmne välistudeng nende seltskonda imbuda. Kui ta kuulis, et mõtteid vahetati Whit Stillmani esimese filmi teemadel, teatas välistudeng hääletugevust kontrollimata, et pole temast kuulnudki, ja lahkus lauda müksates. Neiu hakkas ärritatult püsti tõusma, ent noormees haaras tal õlgadest ja ütles, et pilusilmad ongi kitsa silmaringiga, mille peale neiu manitsevalt naeratas. Seda neiu ühtaegu mõistvat ja salgavat naeratust oli noormees hiljem korduvalt näinud.

Praegu nägi ta üle vasaku õla vaadates seinakella, mille tiksumist polnud hommikuse tänavasagina tõttu kuulda. Kell hakkas sinnamaale jõudma, et tööleruttajad võiksid juba tööd teha rutata, mõtles ta.

Noormees avas parema ülemise sahtli, kust lõi näkku Latakia aroomipahvak, ning võttis sealt õhukese kirjapaberiploki ja musta tindiga sullepea. Ta tõstis sõnaraamatu ja ajakirja kõrvale, sättis transparendi ruudulise poole ploki pealmise valge lehe alla ning pärast lühikest mõtlemist kirjutas tähti maalides:

"Armastuse sall mulle sooja võiks anda,
kaks kätt ümber kaela seda tahaksin kanda."

Ta jäi pähehüpanud riimiga kohe rahule ja arutas endamisi, kas luuletust peaks jätkama. Ta huulitses sullepea metallist otsa, lonksas natukese aja järel külma purusegust kohvipõhja ning võttis lahtijäänud sahtlist sigareti. Ta süütas selle küünlast, seejärel tõusis, tegi lauataaguse aknaruudu irvakile ja istus. Tõmmatud ja puhutud suits ei läinud aknast välja, kuid ei vaevunud ka lae alla kerkima. Milleks siis akent avada, kui suits tuppa jääb? Eks ikka selleks, et suitsetaja värsket õhku saaks hingata. See oli irooniline, mõtles noormees. Irooniline oli ka tekst noormehe loperguse savist tuhatooši küljel: *aegrescit medendo*².

Aga kaks rida oli paras pikkus. Sellisena ilmus luuletus noormehe pähe ja seda vägisi pikemaks kangutada tähendaks terviku lõhkumist. Õnnestunud luuleriim tekitas temas tunde, nagu ta oleks midagi tähtsat avastanud. Ta kustutas sigareti, hingas aknapraost kopsutäie vihmalõhnast õhku ja sulges akna. Päev oli õnnestunud.

Mitu tundi hiljem, kui õues oli pime, istus noormees diivanil ja jälgis üksipulgi seinakella. Kellaseierid ei liikunud, vaid "olid aeglaselt" nagu sabapidi sihverplaadi keskele kinnitatud vihmaussid. Hommikune heameel oli noormehe näost kui pühitud. Selle asemele oli kolinud vaevatus. Ta silmade all olid väsimuskotikesed, mida ta teiste juures pelmeenideks nimetas.

Noormees oli mõned minutid varem neiule helistanud, sest tundis, et peab teise häält kuulma, ehkki see maksis palju. Kõne tegi teda aga veelgi rahutumaks, sest armsama hääles polnud õiget kannatusevarjundit. Ta küll ütles, et igatseb noormeest pööraselt, ning palus tal vähem "suitsutada", see tähendab, näitas üles hoolitsust, ent sellest jäi väheks. Kas tütarlaps siis ei kuulnud, millises armetus seisus noormees oli? Samas teadis neiu hästi, missugune armastusväärne, ent tihti tüütuseni talumatu turtsuja ja toriseja noormees võis olla.

Noormees oleks tahtnud, et neiu toetaks oma pea tema rinnale ja mõõdaks ta masendust. Seda oli neiu viimane kord sadamas teinud, kui

² Ravimisel (haigus) raskeneb – ld k (toim.)

noormees laeva peale pidi minema. Tookord terminalis ei tundnud ta end sugugi hullusti. Hoopis neiu nukrutses mõlema eest ja noormees ütles talle ilusaid asju, mis pähe ja seest tulid. Kui laev oli sadamast välja avamererele jõudnud, hakkas noormehe süda korisema. Kui ta ise kõikus laevaga üles ja alla, siis mõte liikus ikka edasi ja tagasi: mis randudes ees ootab, mis teisele poole maha jäi.

Väljas udutas ikka vihma. Noormees võttis portfelligi sülearvuti ja istus sellega kirjutuslaua taha. Ta pidi õppejõule essee kirjutama.

"Oo Atropos..." alustas noormees toksimist, "kust võtsin julguse hilineda? Mina, värvitu väljaheide, pilges pisarane..." Noormees jäi hetkeks mõttesse, siis kustutas kirjutatud teksti, sulges arvuti kaane, süütas sigareti ja vaatas käsipõsakil õue. Irvakil aknast tuli niisket jahedust, mis oli klaasi uduseks tõmmanud. Tänavalambi valguses paistis aken peente piiskadega kaetud, nagu oleks aknalaas higistanud. Noormees joonistas sadu vaadates udusele klaasile vihmavarju ja kimus seda põrnitsedes ning mõtteid koondades sigareti lõpuni.

Agas ei midagi. Mõttekillud hõljusid peas nagu väljapuhutud sigaretisuits, hajusid ja haihtusid lõpuks. Ta kõndis kööki ja tegi kohvi. Kohvi jahtus, kui tal tuli mõte välja minna. Ta riietus korrektselt – triiksärk ja traksid jätkamas püksiviike, nõõpis kinni kõrge nõõbireaga vesti, jättis aga vesti alumise ja ülemise nõõbi lahti. Ülemise vestinõõbi alt oli lahti jätetud ka särginõõp, mis lisas tema muidu laitmatule väljanägemisele boheemlikku šikki. Ta lõhnastas end bergamoti- ja safraniseguse tualettveega, mis sobis hästi jahedamate ilmadega, ja sättis korda poollühikese soengu, mida tema juuksur nimetas koolipoisilikuks. Ta sidus istudes pruunide viksitud poolsaabaste paelad ja pani selga ühe nõõbirea ja tagant kahe lõhikuga mantli, mille taskud olid pisut välja veninud.

Uksel seistes lasi ta pilgul üle toa käia, märkas kohvi ja kõndis saabastes seda kirjutuslauanurga juurde jooma. Ta tundis, et lõhnab värskelt. Sellega segunes mõnus kohviaroom ja rahulolu maitsekest riietusest.

Ta pani tassi tühja kraanikausi kõrvale, pühkis suunurgad, et sinna kohvirante ei jääks ja astus uksest välja. Ta ei pannud kunagi trepikojatuld põlema, vaid võttis astmeid ettevaatlikult, pimeduses. Nii tundis ta end kuidagi võimsamana. Uksele jõudes süütas ta uue sigareti ja jäi välistrepi kohal asuva katuse alla seisma.

Tänavalambi valguses võis näha, et sadu oli üpris tihe ja tänav inimestest tühi, kui tema poole sammuv trepikojanaaber välja arvata. See oli üks nendest sotsiopaatidest, kes noormehe meelest tema õhku raiskasid. Ka sedapuhku pidas too vajalikuks mainida, et suitsetamine kahjustab tervist, mille peale noormees vastas, et rääkimine kulutab häälepaelu ja soovitas tal neid hoida. Tema halvastiütlemised pidanuksid tekitama, aga enamasti ei tekitanud teistes solvumust. Ehk sellepärast, et ta kunagi labaselt ei ropendanud, või seetõttu, et noormeest tüütasid enamiku inimeste pöördumised ja ta tahtis neist kiiresti vabaneda, südames neile midagi halba soovimata. Ise ta nii ei arvanud, ta mõtles, et vihkab neid kõiki ja soovib, et nad kõngeksid, aga karmid sõnad iseloomustasidki erutunud olekus tema tigidat mõttekäiku.

Näppudes külmakangust tundes vaatas ta kõnniteeloike ning otsustas uuesti tuppa taanduda. Ei ole vaja linna vahele vettima minna, niikuinii segab niiske ebamugavustunne jalutades mõtisklemist ja ühtegi kohta sisse astumiseks pole tuju, arutles noormees.

Tuba tundus mõnusalt soe ja kodune. Ta võttis mantli seljast, saapad jalast ning istus kirjutuslaua taha. Järgmise paari tunni jooksul kirjutas ta valmis essee, jõi pistaatsiapähkleid süües pudeli väävlimaitselist mineraalvett, käis seejärel pesemas, pani selga pidžaama, jalga Reinod ning istus korra veel kirjutuslaua taha, et kiri õppejõule üle lugeda. Ta tegi mõne paranduse ja saatis selle teele. Seejärel läks ta kergendustundega magamistuppa voodisse, üritas raamatut lugeda ja filmi vaadata, aga loobus mõlemast, sest eimiski või kõik takistas tal keskendumast.

Ta kustutas tule ja helistas veel korra neiule, nimetas teda oma viieleheliseks sireliõieks, lubas temaga olla "heas ja halvaas", soovis talle *hyvää yötä* ning ütles, et valvab ta und. Noormees tundis kõnet lõpetades, et miski pigistab läbi rinna ta südant, kuid ei julgenud tuld uuesti põlema panna. Ta viskles pikalt tekilainetes, tundis lõpuks, kuidas jõuvarud vähenevad, ja uppus unele.

Kosmoseromantika lähtub rohujuuretasandilt

Triin Ploom

Maarja Pärtna (24) on Värske Rõhu autor juba viis aastat, kasutades varem pseudonüümi kriips, ja tema debüütluulekogu "Rohujuurte juures" ilmub Värske Raamatu järgmise väljaandena. Maarja lõpetas eelmisel aastal Tartu Ülikoolis inglise filoloogia, elas mõnda aega Ühendriikides ning asub nüüd jällegi Tartus maailmakirjandust õppima. Kogetu jäädvustamist, tasakaalutaotlust ja keskkonna kaudu kõnelemist peab ta oluliseks ka luules.

Kas see on sul esimene kord intervjuud anda?

Jah, vaatame, mis tuleb, kas jutt hakkab jooksuma või ei hakka.

Su luulekogu pealkiri on "Rohujuurte juures". Millega see Sul enesel kõige esmalt seostub?

Pealkiri võiks seostuda väiksuse, tavalisuse ja lihtsusega sõna paremas tähenduses. Lisaks mõtlen selle all teatavat rafineeritust, püüet ise mitte nii väga esil olla, enda isiku otsene eksponeerimine ei ole mind eriti huvitanud.

Kogu ise võiks väljendada kasvamisprotsessi, eneseteadvuse kujunemist või tõusu. Vähemalt sellisena see mu enda jaoks lõpuks välja kukkus. Muutused ja tähtsamad asjad saavad ju alguse väiksematest – "rohujuurte juures" tähendaks siis nagu aluspinna või vundamendi juures olemist.

Raamatus on koos väga varaseid ja alles hiljuti kirjutatud tekste, seega oli käsikirja kokkupanek ühtlasi viimastele aastatele tagasi vaatamine ja endalt küsimine, kuidas ja kui palju see, kes ma olin näiteks neli-viis aastat tagasi, erineb sellest, kes ma olen nüüd.

Jutusta enda taustast ja juurtest, mainisid oma Ida-Viru päritolu, mida võib ka mõnes Su tekstis aimamisi näha.

Mu kasvamisikeskkonnaks oli 18-aastaseks saamiseni küla nimega Lüganuse, hästi väike, kena ja roheline koht, mille ümber laiub tööstusmaastik ning üsna lähedal asuvad Kohtla-

Järve, Jõhvi, Kiviõli ja Püssi. Päritolu seletab mõnevõrra industriaalteemat mu luuletustes, olen nooremana kodukandis hästi palju ringi kolanud. Kindlasti oli see kontrastiderohke paik ja ma arvan, et juhtusin kasvades kõrvalt nägema sealset murrangulist aega. Kusagil üheksakümnendate esimeses pooles kolis suur osa tööstusest minema ja inimestel läks elu keerulisemaks, mitmed probleemid võimendusid. Rääkimata siis sellest, et loodus taastub siiani. Praeguseks on muidugi väga palju head ja konstruktiivset ära tehtud, just tänu sellele, et inimesed on ise ettevõtlikud ja oskavad lahendusi leida, mitte ei istu, käed rüpes, ega oota, et keegi teine midagi muudaks.

Luules ma samas vastandusi või kontraste eraldi taotluseks ei sea. Mis on, on sinna tulnud üsnagi teadvustamatult. Ei tunne ka, et oleksin end Ida-Virumaast ära tõuganud. Müüdid narkaritest, venelastest ja sealsest viletsusest tunduvad tavaliselt ülepingutatud – kena kant on tegelikult. Kui Tartusse ülikooli tulin ja esimest aastat inglise filoloogiat õppisin, siis üks kursaõde küsis mu käest tutvumispeol, kuidas oli Ida-Virumaal elada, kus ta ise polnud vist kunagi käinud, aga mille kohta oli palju negatiivset kuulnud. Päris veel, kas mul seal mõni narkomaanist sõber ka on. Ma siis arvasin vastu, et ega ei ole hullem kui Lasnamäel – kuivõrd tema oli jällegi Tallinnast. Oli korraks selline stereotüüpide võrdlemine. Kursaõde ise osutus, muuseas, täiesti sümpaatseks inimeseks.

**Küllap Tartu lisas tekstidele
omi värve juurde. Kuidas
Tartu Sulle mõjub?**

Väikeseks kipub vahepeal jääma. Tunnen, et pean aeg-ajalt vähemalt veidikeseks välja saama, muidu kipub elu sumbuma. Tagasi tulles on jälle hea, värske ja väga kodune. Vähemalt praegu on küll nii, et Tartu on kodulinnaks saanud. Tartus on väikesel alal palju erinevaid nähtusi koos, ilmselt see vaheldusrikkus hoiab siin elu käimas ka.

**Kas bakaastmes inka filli õppimine
on ka Su kirjutamist suunanud –
Suurbritannia või angloameerika
autoritest eeskujude kaudu näiteks?**

Õpingud on kindlasti kirjanduspilti avardanud esmajoones selles plaanis, mis ingliskeelses kirjanduses

toimub. Kolmandal-neljandal ülikooliaastal hakkasin – osalt just erialast tingituna – biitkirjanduse vastu rohkem huvi tundma. Aga inglise filoloogia erialaks valimisel mängis kindlasti rolli ka asjaolu, et mu õde elab Ühendriikides ja eks see kallutas erialavalikut.

**Biitkirjanduse kohta oleksingi
järgmiseks küsinud. Küllap
Ginsbergi nimi ei vilksata Su
luuletustes päris juhuslikult...**

Ega jah, Ginsberg on kindlasti mingil määral mõjutaja olnud.

**Milliste eesti autorite looming
Sulle korda läheb?**

Arvan, et mu enda põlvkonnast on näiteks Paavo Piigi kirjutatu pannud rohkem mõtlema nendele

ühiskondlikele protsessidele, mille osaks ma ise olen, seetõttu on ta tekstid mu jaoks tähenduslikud olnud. Martin Oja, Carolina Pihelgas, Andra Teede ja Triin Tasuja on huvitava käekirjaga autorid. fs-i "2004" oli mõnda aega peale ilmumist üsna oluline raamat. Jürgen Rooste "Ilusaks inimeseks" oli teine selline.

Klassikutest on Alliksaare mänguline keelevaldamine huvitav, samuti tema tekstide avarus. Juhan Liivi loomingut läbiv valulikkus on korda läinud. Üdi/Viiding on samamoodi põnev, eriti audiosalvestustes. Arvi Siiga loen praegu, avastasin ta üsna hiljuti.

Sa oled juba aastaid Värske Rõhu püsiautor olnud, mis muutusi või arenguid oma tekstides täheldad?

Teises numbris vist olin esimest korda, aastal 2005. Eelmise aasta lõpul trükiti mu luulet ka Vikerkaares. Arvan, et avaldamine on mind teadlikumaks kirjutajaks muutnud. Üldiselt naudin jälgimist ja kogetu kirjapanekut, samuti selle jagamist. Kaardistamismoment on kindlasti viimaste tekstide puhul suurenenud, varem oli mul kirjutades esmatähtis saada midagi südamele ära, küllap see on üsna tavaline põhjus, miks inimesed hakkavad nooremas eas üldse kirjutamisega tegelema. Olen vist veel sellises katsetamisfaasis, nii-öelda otsin enda häält. Luulekogu vast ka väljendab neid katsetusi. Samas ma ei tahaks, et mu tekstid jääksid ainult mingisuguse ühe tundetooniga seotuks – et minust kujuneks ainult ängiluuletaja, sotsiaalluuletaja või ainult jälgiv-kirjeldav luuletaja. Üldjoontes ei ole mul olnud erilisi kirjanduslikke

ambitsioone, eks näis, kas jään pärast raamatu ilmumist edasi kirjutama.

Lähen sügisest magistrantuuri maailmakirjanduse erialale, pühendun õpingutele ning lisaks on tõlkimine mind senisest palju enam huvitama hakanud.

Tead Sa juba, millele magistrantuuris keskendud?

Ei tahaks sellest väga rääkida esialgu. On muidugi mingid kujunenud huvid, kuid mille peale pidama jään, selle tahaks esialgu lahtiseks jätta. Näiteks William Carlos Williams on huviorbiidis. Williamsit seostatakse modernismi ja imażismiga. Tal oli huvitav luulekontseptsioon. Williamsini jõudsin tänu Ginsbergi lugemisele.

Kuidas USA-s viibitud kuud Sind mõjutasid?

Oli väga intensiivne aeg, mis pani mõndagi elus ümber hindama. Mu kümme aastat vanem õde – hariduselt keraamik – on kümme aastat USA-s elanud; kui ta ära kolis, olin varateismeline. Viimase kümne aasta jooksul polnud meil väga palju võimalust kokku saada, teineteist tundma õppida. Lühemat aega saime küll varem ka koos olla, aga nüüd saabus täiskasvanuna esimest korda niisugune pikem periood. Kummaline oli.

Väikelinnas Staris Põhja-Carolina osariigis, kus ma põhiliselt elasin, on n-ö rohujuuretasandi liikumine üsnagi elav. Näiteks on seal käimas vana tehasehoone kunsti- või kultuurikeskuseks muutmise projekt, midagi sarnast Tartu

pärmivabrikuga. Staris tegutsevad selle juures spetsiifilisemalt keraamikud ning klaasikunstnikud.

Lisaks keraamikale tegeleb mu õde seal ühe vahva mahetoiduprojektiga. Tema *community supported agriculture* ehk kogukondlikult toetatud põllumajanduse printsiibil töötav aed asub kõnealuse tehase läheduses. Sain seal kaasa lüüa ja näha, kuidas süsteem toimib. Kirjutasin sellest ka artikli Rohelise Värava portaali. Mulle pakub huvi loodussäästlikum ja vastutustundlikum eluviis. Keskkonnateema on mu luuletusteski vähem või rohkem esil, pean oluliseks muljete jäädvustamist ja keskkonna kaardistamist, keskkonna kaudu kõnelemist – see pole muidugi ainult sealsete kogemuste ajel kujunenud.

Su esikkogus leidub vähemalt üks teisel pool maakera kirjutatud tekst.

Jah. Veidi enne USA-sse minekut taandus mu luule üsna lakooniliseks ja ebamääraseks, aga sinna jõudes hakkasid mõtted tasapisi vabamalt voolama, pealegi polnud mul seal elatud kolme kuu jooksul erilisi igapäevamuresid. Nüüd on lakoonilisus vist jälle tagasi tulnud, aga natuke teistsugusel kujul.

Üldiselt kirjutan hästi vähe, mistõttu on mu luulekogus tekste võrdlemisi napilt. Mul vist on aeg-ajalt esil selline tunnetuslik konflikt argipäeva mehaanilisuse või automatiseerituse ning hästi isiklike ja ehedate tundmuste vahel. Võib-olla kui seda mehaanilisuse tunnet ei oleks, poleks ka väga sügavaid või eredaid tundmusi. Oleks lihtsalt selline nullnivoo, ühtlane hallolek. Püüan ilmselt leida viisi, kuidas on võimalik sisemiselt ärksaks ja reageerivaks jääda. Kirjutades hüppan justkui korraks elust välja, tekib võimalus end kõrvalt jälgida ning oma mõtetes selgust saada.

Sinu luuletusi lugedes tundub mulle, et vahetute emotsioonide igatsus ja kapseldumiskartusest põhjustatud ängistustundega võitlemine on seal ühed dominantseid teemaderingid. Kas ma mõtlen üle?

Ei mõtle üle. Aga ma tahaks loota, et olen sellele ängile suutnud ka midagi vastukaaluks seada. Ühest küljest ehk seda, et suudan aru saada, mida ma ise vajan ning lasen lahti sellest, mis mingil põhjusel enam ei toimi. Teisest küljes vast ka seda, et elu ei keerle ainult ühepäeva-vajaduste

või minu tahtmiste ümber. Olen viie Tartu-aasta jooksul üsna palju "seltskondi vahetanud", kujunedes ja kasvades on kaugenemine paratamatu, küllap pole see ainult minuga nii. Mõtete sõnastamine aitab ilmselt edasi liikuda, hermeetilisust vältida, muutusi mitte karta.

Teemaderinge on Su esikkogus muidugi veel.

Jah, näiteks võib leida sellist "kosmoseromantikasse" kaldumist. See on vast seostatav tulevikku vaatamisega, parema võimalikkuse otsimisega. Emotsionaalselt väljendab see küllap ka teatud eredamaid momente, vaimustumist, eksalteeritust. Ma ei teagi ise täpselt, kuidas selline kujundikeel tekkinud võib olla. Ilmselt on mõjutusi Bradbury "Marsi

kroonikatest", mida lapsena korduvalt lugesin, midagi ulmefilmidest, progerokist ja *ambientist*, midagi koos õelastega NASA guugeldamisest, taevasse vaatamisest, isiklikest tulevikulootustest. Debüüdi puhul esineb ju ikka erinevate tasanditega katsetamist.

**Ütlesid, et Su õde on keraamik.
Kas Sa ise pole (veel mõnes)
kunstivaldkonnas kätt proovinud?**

Keraamikaga ikka olen. Õde tutvustas mulle erinevaid tehnikaid, savipõletust ning õpetas potikedral savi treima. Üks kõige kummalisematest füüsilistest tundmustest oli see, kui suutsin savi esimest korda treirattal tsentrisse saada. See tundub vaadates hästi lihtne, aga ise katsetades esitab huvitava väljakutse. Treiratas käib ringi, savi on selle peal ja käsi savi asetades tunned, kuidas see liigub hästi kaootiliselt. Võtad kinni ja hakkad esialgu justkui kaasa liikuma, kuni tunnetad, kus selle liikumise keskpunkt asub. Siis tuleb veidi füüsilist jõudu kasutada. Kui savi täpselt treiratta keskmesse saad, siis tundub, nagu jääks see täiesti paigale, aga ilma teadlike liigutusteta ei tule midagi välja. Savi peab olema sümmeetrials, et saaks üldse anuma voolimist alustada. Mõni kirjeldab seda kui inimese ja materjali vahelise tahtejõu proovilepanekut, et kumb jääb peale. Mina jälle tundsin, et pigem tekib küsimus, kas ma suudan materjaliga dialoogi astuda, seda kõnetada. Esimene kord, kui see mul õnnestus, tundsin, et saavutasin midagi uskumatult harmoonilist. Võib-olla püüan ma kirjutamise kaudu saada ennast ka tsentrisse.

**Kui nüüd muusikast ka
loomingule paralleeli püüda...**

...siis *ambient* võiks mu tekstide muusikaliseks ekvivalendiks sobida küll. *Ambient* seepärast, et atmosfääri loomine ja keskkonnas olemine on mulle oluline.

Mis lemmikmuusikasse puutub, siis varem kuulasin indiet palju. Pixies, Sonic Youth, The Smiths, Jesus and Mary Chain ja My Bloody Valentine olid mingil momendil üliolulised. Yo La Tengo kõige rohkem.

**Sul ilmub kohe raamat, arvatavasti
mõtled põnevusega, kuhu
kirjandusmaastikul paigutud?**

Eks seda ole näha. Olen siiani üsna omaette tegutsenud, aga samas ka erinevate koostöövormide vastu huvi tundma hakanud. Näiteks mulle meeldis Prima Vista ajal luuletust "initsiatsioon" tunduvat rohkem kolmekesi ette lugeda kui üksinda – nagu oleks mitmekesi sellevõrra võimsam emotsioon ja kandvam hää. Minu jaoks on esinemine üldse üsna stressirohke, aga ma ei saa öelda, et see mulle ei meeldiks. Uudne oleks kogeda, kas kuhugi kuulumine saab olla kirjanduslikest saavutustest ajendatud.

**Vahepeal tegutsesid A-raamatukogus,
mis seos Sul sellega on?**

Hoian end nende tegemistega kursis. Hea on teada, et noored otsivad alternatiive ja viitsivad mõelda, hoolida.

Näiteks Väga Vaba Turg on A-raamatukogu aktivistide toel korraldatav üritus: turg ilma rahata, vahetamise ja kinkimise

printsiiбил, ka omalaadne rohujuuretasandi liikumine. Lahe ettevõtmine, mis pakub eluviisilist alternatiivi, tõstab teadlikkust. A-raamatukogu on nagu raamatukogu ikka, lihtsalt et suunitlusega poliitilisele ja sotsiaalanalüütilisele kirjandusele. Igaüks saab lugeda ja laenutada. Lisaks tegutseb see tänu aktivistide vabatahtlikule tööle ning huvitatute annetustele. A-raamatukogule on hiljuti annetatud ka väidetavalt Eesti kõige paremini varustatud digitaalne raamatukogu, milles leidub näiteks sotsiaal- ning loodusteaduslikke võtmetekste, audio- ja videofaile, aga ka ilukirjandust. Selline arukas asi.

Ja mingil momendil on seal luulelugemisi korraldatud. Ehk tuleval sügisel on taas midagi analoogset oodata.

Jätsin ma miskit olulist küsimata?

Ei tea, ei oska midagi lisada. Esimene intervjuu.

Vaata Maarja tekste ka Värske Rõhu 2., 5., 9., 13. ja 22. numbrist ning Vikerkaarest nr 12/2009.

Fotod: Maarja Pärtna

Tuuli Taul
"Täiuslik ja turvaline"
Värske Raamat, 2010

Ebatäiuslik, ebaturvaline lahkumine Lasnamäelt

Maia Tammjärv

Tuuli Tauli peaaegu-debüütikogu (peaaegu, sest 2004. aastal on temalt ilmunud 16-leheküljeline omakirjastuslik luulevihik "Siennaadia") pealkirja ja kaanekujunduse (kujundaja Lilli-Krööt Repnau) koosmõju on täiesti paratamatult irooniline ja selle ootusega ma raamatusse sisenengi. Teisisõnu ja etteütlevalt on tegu eelarvamusega, mis saab kinnitatud: *suvel linnas / tited sõidavad selvekärus / täiuslik ja turvaline laotub üle / meie ja miski selles valemis / närib hinge seest* (lk 48). Iroonilisi noori linnaluuletajaid on ju palju-palju, aga lõpuks pole see Tuuli Tauli süü, et *minul* on eelarvamus.

Äärmiselt õnnestunud (kaane)kujundusega raamatu avamisel ja selle eelkirjeldatud eelarvamuse kontekstis tabab mind siiski *kohe* üllatus. Raamatu motoks on märgitud

lühike luuletus: *kui otsustate võtta meilt kõik / jätke alles võimalus / sellest kirjutada // ja meie liik säilib* (lk 5). Niisiis ikkagi naiivne noorluuletaja? Või on see nii kapitaalne ja nii peidetud iroonia, et mul seda tuvastada ei õnnestugi?

Aga kui jõuda teose endani, vaatab sealt kõigepealt ja silmatorkavaimalt vastu kurb ja kibe linnaluule, paneelmaja-agoonia, Lasnamäe-viha, Tallinna-põlgus. Taul on üks neist luuletajaist, kes ei lähe kunagi linnast välja (või kui, siis teise linna ja neid teisigi on ainult üks), aga kes enamasti põlgab seda elu, neid inimesi, üsna erinevaid, aga linnast lahutamatu. Jäädes seejuures ise enamasti pealtvaatajaks, kaasamata oma kurba irooniasse iseennast (see on aga niisuguses kriitilises teoses natuke libe tee).

Ja isegi kui leidub enda kaasamist sellesse iroonilise ümbrusekajastamisse, on see siiski ettevaatlikum ja andestavam, justkui mõõndusega mina-kasvasin-väikeses-linnas-mina-ei-ole-ju-tegelikult-nagu-teie-(kuigi-võib-olla-paistan): *roheline süttimiseni vabaduse platsil / jääb kolm nappi sekundit // tähelepanu inimesed / valmis olla inimesed / jookseme! // tuleb tunnistada et olen tõesti / jälle tundlik lüüriline loomejõu / aga teie / jätsite oma lapsevankri ristmikuveerele maha / seltsimees emalendur* (lk 40). Tauli Tallinn on traumalinn. Jürgen Rooste antud intervjuus ütleb Taul ise, et raamat räägib suurlinna mõjust väikelinna tüdrukule, kes seal suureks kasvas, kaotusest ja äratundmisest¹. See ongi see trauma, kohanematus ja leppimatus, ja traumadest tulebki ju kirjutada. Lasnamäelt (igaveseks?) lahkumine on peaaegu sama kibe kui seal olemine: *viimast korda / roheline rappuvasse / kaarikusse nr 44 tormates /.../ ei sentimentaalsust / ega nostalgiat / ta on vaba pärast / viimast tiiru kaarikuga / seli priisile pae vaba / viruvaba suurmajade vaba* (lk 56). Ja tuleb märgata, et seose leidmine ühe teise Lasnamäest inspireeritud lasnamäepõlgurist luuletaja fs-iga ei jää mitte kriitiku ülesandeks, vaid selle toob välja luuletaja ise – Lasnamäe luuletuses "(võib-olla on see fs-ile)" (lk 12–13). Just fs ja mitte näiteks Mati Unt², mis siis, et ettevaatlikult ja mis siis, et *võib-olla*.

See Tallinn, mida Taul kujutab, on üsna kohutav. Tavaliselt kujutab ta seda inimeste kaudu. Need inimesed on erinevad ja nende hulka, nagu öeldud, ei kuulu tema ise, tema on vaatleja. Irooniat jagub heaolüühiskonna lastele või rohkem küll nende vanematele (lk 46–48), (mees)joodikpoetidele (nt lk 34–35), lasnamäelastele (nt lk 12–13). Aga irooniat jagub natuke ka kodulinnale ja seal toimuvale (milles siiski kirjutaja ise ei osale): *see linn kust pärinen / on mõeldud mittemõtlemiseks / täna veel eksisteerib üks / helge prink asum keset pikka / siledat teed / sinna valgutakse valge amorfse / massina et tumeneda / unustada ja lebada liival // aga homme* (lk 68). Raamat sisaldab ohtlikult palju iroonilisi, aga

seejuures etteaimatavaid lihtsustusi, nagu kunst vs kaubanduskeskused: *kunsti polegi vaja / haltuurad jäävad / kaubanduskeskuste avamised /.../ piinlik kuidas raha tuleb / ei nälgigi ei virole* (lk 32), kaubanduskeskuste lapsed vs meie: *need seal tiirlemas on / kaubanduskeskuste lapsed / lapsed kes sündisid turvavöödega siia ilma /.../ aga kaotan ikka sellesama elu / su naiselikkuse kiiruskatses / kehva kvaliteediga turvavöö tõttu / mäletate – norma / kaotan lahingu mida need lapsed ei / kaota sest nad on ette päästetud* (lk 46–47), edutus vs Xanaxi-generatsioon: *tasakaalukas tõsine inimene / hirmuta mureta / tumeda tulevikuta / hea kukub sulle prauh prauh /.../ käekotis prillitoosis kaks lehte cipralexi / psühhiaatri number / kolm roosat xanaxit* (lk 45) jne jne jne. Aga luule ju ongi seade ja vastuseade, tees ja antitees käivadki koos, lihtsalt siin on see natuke liiga lihtne ja üldistatud. Eriti sagedasti lajatab Tauli kriitiline iroonia *härä eesti kultuskirjanikku* (lk 59) või üldistatud-tüübistatud *poeti* (lk 34–35), kes on millegipärast alati mehed, naiskulturnikud jäävad selle kriitika alt peaaegu täielikult välja, mõõndakse vaid, et *poet peaks magama paljude / purjus poetessidega sobimatus kohas / kus neid kataks villane seelik* (lk 34).

Kristel Kiigemägi kirjutab oma lühikeses ülevaatearvustuses, et Tuuli Tauli "Täiuslik ja turvaline" on *tegelikult* [minu kursiiv-rõhk – M.T.] üks ütlemata tore raamat³. Mina arvan jällegi, et *toredad* ei ole ses raamatus midagi – ja see on tunnustus Taulile ja sellele kogule. See ei ole *tore*, see on mingis mõttes ju väga raske raamat ja see ongi iroonia kõrval kõnealuse teose teine tahk, mis silma torkab. Millele ka Kiigemägi osutas – armastus, kaotus, südamevalu jne. *Sellest* kirjutamine tuleb Taulil hästi välja, nagu ta iroonialgi on oma helged hetked (vt nt luuletus "tallinna trance", lk 40). Aga ka see mittetore raskus kisub pisut ühekülgseks. Samas, *loomulikult* vabandab teemade kordumist (ja millisest luuletuskogust me seda ei leiaks!?) pisutki nende meisterlik ja andekas esitamine,

¹ Jürgen Rooste, "Pealelend: Tuuli Taul". Sirp, 14.05.2010.

² Aga Mati Unt kirjutaski ju Mustamäest, seal ei ole ju *karvase äärega kapuutse / dressipükse lakksaabastel* (lk 12).

³ Kristel Kiigemägi, "Isiklik ja irooniline". Eesti Päevaleht, 2.07.2010.

väljakirjutamine. Sest Tuuli Taul *oskab* kirjutada, see on väga kindel.

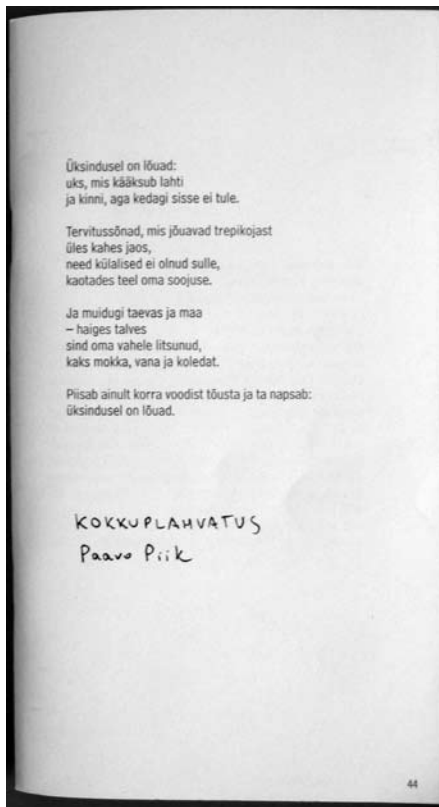
Ta kirjutab kunagistest armastustest nii- ja naapidi, taaskohtumistest või lootusest mitte taas kohtuda. Korduvaks inspireerijaks on taasnägemine või keegi uus kunagise armastuse elus: *armsam / sel parkimisplatsil ma / vaid näitlesin et ei näinud // su kaju oli eksimatult / äratuntav / tundmatu tütarlapse kõrval /.../ armsam / pea siis meeles / mu altar kinni katta / kui ta ööseks jääb* (lk 17). Taul kirjutab lihtsatest rasketest asjadest, mis on seejuures väga inimlikult äratuntavad. Küllap need luuletused pärinevad, nagu luuleraamatuis tihti, mingist ühest perioodist, mis tingib teemade kordumise: *suudelda kirglikult eskalaatoril / keelega suudelda / kogu sõiduaja // perverdid // kunagi tulen oma printsi printsessi / või kesksoolisega / et suudelda teie ees / kui olete ammu / raevukalt lahus* (lk 38). Ma ei taha öelda, et see on kõik, millest Tauli armastusluuletused räägivad, ei – siin on ka väga kurbkauneid ja originaalseid armastusluuletusi: *kui seal piidal on kaks kahte / kaduva tundenõrkuse eest / siis apelleerime // ja ehk ei märka liiga vara / teineteise allkirju otsustel* (lk 66).

Nende silmatorkavalt isiklike ja paljastavate luuletuste (aga võib-olla on see kõik fiktsioon) vahele on kujundaja pannud silmatorkavalt varjavaid pilte, ka Taulist endast. Ikka on ta seljaga kaamera poole (nägu veidi profiilis, natuke näha) või päikesepirillide taha varjunud. Meenub üks teine Värske Raamat, Triin Tasuja "Provintsiluule", mis juba esikaanest peale on täis fotosid noorest autorist endast (näiteks esikaane katab üleni Tasuja nägu). Kujundaja on sama ja küllap, *küllap* on sel põhjus, miks Tauli kogu kujundus sai nii erinev, see sobib siia, nagu "Provintsiluule" kujundus sobis just selle raamatuga. Kõik on õige. Niisiis on ka Taulil midagi varjata, midagi natuke peita nende üsna isiklike luuletuste juures: *jumaluke andestust siis hoopis / et ma tänaval nii äratuntav olen* (lk 29).

Tauli huumorimeel avaldub tihti seoses jumalaga. Jumalakäsitus on seejuures – kui nii võib öelda – absoluutselt ebareligioosne.

Jumal ütle et sa oled tegelikult / kohuke /.../ aga jumal üks asi veel // palun sind ära ole / k-kohuke // keegi meist inimestest / ei taluks rohkem sekte / ja mahamüüdüd pindu / ja usupimedust / ja valet (lk 74–75). Viimane on "Täiusliku ja turvalise" luuletustest ilmsesti kõige lähemal poliitikale. Aga ka argielu (Tallinna) situatsiooniiroonia on Taulil jumalik: *head inimesed / ütles ta pidulikult / me kõik siin / maa peal / vajame jumalat... // valjuhääldist kostis: / kosmos // turtsatasin // jumal on siiski / eestlane / ja naine* (lk 7). Neid näiteid on veel, jumal on Tauli luules sage külaline.

Niisiis, ühelt poolt on Tuuli Taul irooniline ühiskonnakriitiline linnaluuletaja à la Paavo Piik, à la Siim Nurklik. Aga loomulikult lisab ta sinna juurde midagi täiesti uut – ja mitte tingimata naiselikku, mis ongi hea. Teda ei kammitse kohustus kirjutada naisluulet. Tauli armastusluules seevastu on rohkem naiselikku kui niisugune määratlus peaks üldse vajalik olema. Ilmselt väga ei ole, sest ka siit leiab mässu naisluule-kohustuse vastu: *rebin su ihult lõrinal liha / pekslen peaga kui elajas / püherdame teineteise haardes / roosakaskahvatu nahk / kalkide kihvade küüsis* (lk 67). Igal juhul mõjus Tauli armastusluule läbimõeldumalt, valmimalt ja siiramalt kui ta ühiskonnakriitiline luule, ehkki ka sel on ju oma säravaid hetki ja peamiselt just neis olukordades, kus ridade tagant kumab läbi siirust ja ettevaatlikku eneseirooniat, näiteks kaubanduskeskuste lastest rääkivas luuletuses: *sõber küsib mis paelub postsoviette / kui ärkamisaegseid lapsi selles / kummalises punases minevikus / ja ma vastan et / alaväärsuskompleks // olla ilma jäetud balti ketist / ja mäletades vaid hägusalt / talonge söögilaua ruudulisel / linal – see pole lihtne* (lk 48).

Paavo Piik
"Kokkuplahvatus"
2009

Plahvatuse lävepakul

Tõnis Parksepp

Paavo Piigi viimane luulekogu on kujunduslik kokkuplahvatus (hea, teksti toetav kujundus), mida murendab sisuline varisemine. Autor isegi nendib, et *ma oskan lõhkuda nagu eikeegi teine, / lüüa tükke küljest nii Kreeka marmorilt / kui Varanasi vandlilt / võimsa õpetatud haamriga, / mis puutub õnnekäsitlustesse* (lk 13). Sõnadega lahmimiseks ei lähe Piigil küll kordagi, ent soovi tõmbuda lahti oma eelnevate luulekogude sotsiaalsemast tundetoonist, et luua uus, intiimsem (ka isepäisem)

luuleroom, on märgata. Iseasi, kas see ka lõpuks välja tuleb. Tiitellehelgi, mis ei asu harjumuspärasel kohal, vaid 46. ja 1. lehekülje vahel, märgib autor, et tegemist on isiklikumate ja vahetumate kirjutistega.

Antud luulekogus liigubki Piik linnaruumist märksa ahtama isikliku ruumi poole, mida on oma arvustuses väga hästi kirjeldanud Meelis Oidsalu¹. Nimelt, muutunud pole niivõrd teemad, millest Piik kirjutab (tänapäeva ühiskonna valupunktid on ikka tähtsad),

¹ Meelis Oidsalu. "Miks Piik luuletab?" Sirp. 2.10.2009.

vaid ruum, kuhu luulemina projitseeritakse. Tegemist on intiimse ruumiga, kuhu võõraid nii tihti ei satu ja kus luuletaja on oma mõtetega üksinda. "Kokkuplahvatus" algabki ridadega: *Üksindusel on lõuad: / uks, mis kääksub lahti / ja kinni, aga kedagi sisse ei tule* (lk 44 – *sic!*). Samasugusel lävepakul on ka terve luulekogu, mis on võib-olla stardiplatvormiks uuele Piigile, olemata ise midagi märkimisväärselt uut (ehk minemata uksest sisse).

Piigi lihtne keelekasutus, mis vormitud vabavärsiks (peaaegu proosaks), on enamasti täis iroonilisi üllatusi, kus mingit triviaalset lausungit näidatakse uues, värskes valguses. Näiteks: *Iga suur samm reede õhtul minu jaoks on / väike samm inimkonna jaoks* (lk 22). Sellised üllatused, aga ka siirus, millega nad on kirjutatud, tõstavad teksti väärtust, jätavad mulje, et autori ainus pääsetee ongi kirjutamine: *Ma olen tõeliselt vaba siis, / kui kirjutatan, see on mu ohelik* (lk 31).

Sellegipoolest kerkivad tekstist esile ka muud köidikud, mis ei lase lugejal tervet luulekogu endasse haarata, ei lase luuletusi tervikuna napsata, vaid ainult jupi kaupa. Tegemist on n-ö *lihtsate üllatustega*, kus kirjutaja loob midagi ootamatut, proovides lugejat vist üllatada, aga jätab ta lõppkokkuvõttes ikkagi külmaks. Näiteks: *Noored võtavad tõsiselt vanemate mängu / ja vanemad laste omi. /---/ Samas kui keskealised muigavad / ja satuvad hasarti petanque'ist / või naabriga ilutaimede- / peenisepikenduste võrdlusest. / Eks see ole ikka nii – / mis kauge, tundub tähtsam, / kui mis nina ees* (lk 17). Tavaliselt jääbki meelde teksti ilus lõpp, mis oma eheduses sümboliseerib ka kogu Piigi loomingut (ta vaatab kaugelt, soovides lähedust), kuid enne seda lõppu on kummaline kujund *ilutaimede-peenisepikendused* (kui seda tohib üldse kokku kirjutada), mis tekitab ükskõikse olakehituse, et minna edasi lugemisega, jõudmaks magusa, palju tsiteeritava lausekatke juurde: *Eks see ole ikka nii...*

Võikski öelda, et "Kokkuplahvatuse" murendajaks on poolikud kujundid, mis annavad aimu Piigi potentsiaalset, kandmata alati luuletuse mõõtu välja. Näiteks (lk 25):

*Mu elust on puudu naiselik skandaal.
Sooviksin uskuda millessegi nii,
et oleksin võimeline ta eest võitlema,
poolt ja vastu, kõik ise,
nagu sellistel puhkudel kombeks,
kõigepealt luua vastane-
metsaline, ölekõrtest lurjus,
lahtine uks, millest murda läbi
tormakalt ja läbematult.
Siis koondada sõbrad ja tuttavad
õigluse jalule seadmiseks,
me veel neile näitame,
ühtne löögirusikas,
tugevad tunded ja kirg,
Praegu pole neist ühtegi.
Istun, ootan pühapäeva möödumist.*

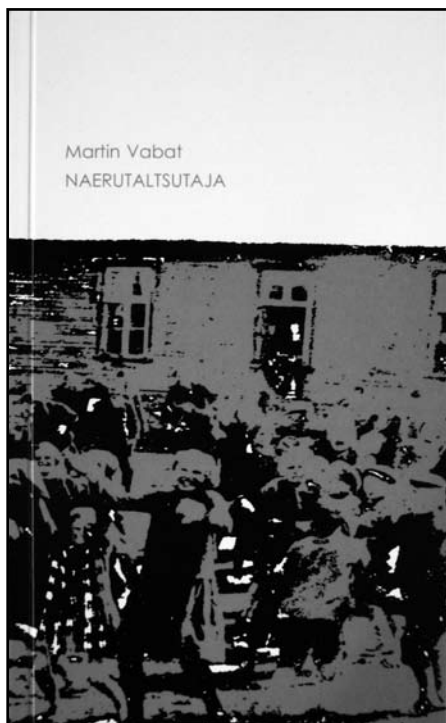
Kujund hakkab ennast looma, tekitab huvi, mis on see *naiselik skandaal*? Pinge justkui vaikselt kasvab, lihtsate sõnadega, triviaalsete väljenditega (lahtisest uksest sisse murdmine), aga see ei jõuagi kuhugi välja. Piik nagu üritaks raputada midagi, võidelda millegi eest, kuid mõistab lõpuks isegi, et *praegu pole neist ühtegi*. Pole ka tingimata terviklikku luuletust, on ainult luuletaja mõttevirvendustest kantud värsikimbud, mis seoses *naiseliku skandaaliga* peast läbi voolasid. Sestap tundubki, et tegemist on hoopis päevikutekstiga, lihtsa, veel valmis luuletuseks vormumata pühapäevamõlgutusega, andes vaid aimu sellest, *mis võiks*. Autor ju tiitellehelgi nendib, et tegu on päevikusissekannetega, ent ega iga ideekatke ole liigendatud kirjapaneku tõttu küps luuletus. Ta on *potentsiaalne luuletus*, millest võib laagerdudes kunagi saada luuletus, kuid ei pruugi.

Lihtne üllatus on seega midagi sellist, mis tekitab lugejas hetkelise kõrgendatud keskendumise (üllatuse), aga süvenemiseks põhjust ei anna (ta on lihtsakoeline), sest luulekogus on ka teisi tekste, mis täit tähelepanu märksa kergemini saavutavad. Näiteks "Mu riided on mu peale pahased" (lk 32), "Inimene-ei-ole-vahend manifest" (lk 36) ja "Kannan oma morni pead Eestimaa saartele" (lk 37), kus vormitakse luuletused ja neid kandvad kujundid *potentsiaalsetest tegelikeks*. "Kokkuplahvatuse" on viimistletud tekste, mis viivadki meid plahvatuse lävepakule. Kuid enamasti on tegu tunderõhult Piigi

eelnevatele luulekogudele sarnaste tekstidega, sest päris uut luulemina ta veel luua ei suuda. Lävepakust üle ei astuta.

Piik justkui isegi kirjeldab, et *ideaalid ja kannatused on muutunud*, / *adressaadid on muutunud*, *lihtsamaks ja raskemaks*, / *mustemaks ja valgemaks* (lk 26), andes sellega märku kahevahel olemisest. Need soovid on läbi terve "Kokkuplahvatuse" paista: *Tahaks kuhugi tagasi / ja kuhugi edasi samas*. / *Kuskilt võiks valutada / ja pulbitseda samas* (lk 40). Piik ei jõua selle luulekoguga aga kahjuks veel kuhugi, ta teeb mõned elegantsed vangerdused (lk 42) ning katsetused, sisendades samal ajal soovi *püüda jääda väärrikaks / ka oma varisemise juures* (lk 6), ent varisemine siiski toimub ja tema uus luulemaailm jääb täienisti loomata. Piik on otsekui (kummuli) linnadest koju jõudnud, aga ei tunne ennast veel koduselt. Või tunneb ennast liigagi mugavalt, vaevumata ümbritsevat ruumi täies eheduses edastama. Luuletaja, kes hindab sisu ja ei salli välist ehtimist (lk 1), eksleb siiski veel mõnikord selles elu ümbritsevas virvarris. Kui varasemat Piiki huvitasid inimesed ühiskonnas ja sellest tekkivad probleemid, siis praegune luuletaja vaatleb üha rohkem inimese kui indiviidi funktsiooni. Mis eristab *teda nendest, mind sinust* ning *inimest inimesest*? Kuskil seal hulga ("Lakoonia", "Kummuli linnad") ja üksinduse (osaliselt "Kokkuplahvatus") vahepeal Piik asubki. Äkki on seetõttu tegemist üleminekuetapiga, milles on märke nii eelnenust kui tulevast?

Kui oma esimeses luulekogus kirjutab Piik, et *sa annad neile maailma, nad võtavad / kirjavead*, siis seekord sai kirjavigadega enam-vähem ühele poole, jääb üle vaid oodata plahvatust ning uue maailma avamist.

Martin Vabat
"Naerutaltsutaja"
Allikaäärne, 2009

Hundisest naerutaltsutamisest sügisetules

Mihkel Truman

Soovides Martin Vabati 2009. aasta lõpul ilmunud "Naerutaltsutajat" veidigi laiemalt pinnalt lahti harutada, tuleks tagasi pöörduda kolm ja pool aastat varem ilmunud esikkogu juurde. Sest võrreldes debüüdiga on käesolevas luuletuskogus märgata küllalt olulisi nihkeid.

"Mina olen kirjandusklassik" on tagantjärele vaadates küllaltki bravuurse ja väljakutsuva tonaalsusega kogumik, milles mõjule pääseb pigem väline arrogantne poos. Seejuures jääb aga tihtipeale nõrgaks nii mõnegi teksti sõnajõuline külg. Kui Vabati esikkogu on praaliv ja seejuures mõneti ehk pealispindnegi,

siis käesoleva arvustuse aluseks olev teos näib polemiseerivat autori debüütkoguga, manitsedes seal pulbitsevat nooruse tulisust tasakaalukusele. Nüüd näib Vabat olulisemaks pidavat süvenemist endasse, oma väikesesse, ent rikkasse maailma ja veelgi enam distantseerumist kõigest säravhiilgavast, kuid tühisest.

Martin Vabat on oma luuletuskogu "Naerutaltsutaja" jaganud kolmeks mõtteliseks osaks. Tundub, et "hea rooskaja" ja "armujad" on kogu põhilised märksõnad, millega kas suhestuvad või millest kasvavad välja ülejäänud teemad. Hea rooskaja teemade-

mottiividega on seotud tsükliid "Hea rooskaja" ja "Ariadne lõng" ning armujatega "Ariadne lõng" ja "Armujad".

Jätkuva majandus- ja ka mõningase intellektuaalse kriisi valguses tundub põnevam just luuletuskogu esimene osa – heatahtliku rooskajana püüab autor sarkastilises laadis taltsutada möödunud "ilusate aegade" illusiooni ovaitsiooni ja ekstaasi. Selles ei ole kergekäelist parastamist, vaid pigem kõlab see oma iseäralikul moel kokku üleüldise "säätupoliitikaga" – luuletaja näib otsekui kaude üles kutsuvat säästma hingejõudu sügavamatele emotsioonidele ja naudingutele.

Oma eluhoiakutele truu autor ei saa kaasaja narrusi ja labast edukultuslikku mentaliteeti käsitledes üle ega ümber teravast ironiast, mis väljendub kindlasti tabavamalt ja küpsemalt kui debüütogus. Luuletaja tänapäeva ühiskonna väärastunud väärtushinnangute kriitika ilmneb kõige kokkuvõtlikumalt ja säravamalt tekstis "Talurahvaseadus", mis on kindlasti teose mõjukamaid ja terviklikemaid luuletusi: *Hommikul ülesse tõussa / Jalad allaje harida / Kubjas ei nõua hommikul vara / Sina nõuad ise / Sina oledki kubjas / ja orjanäru ühteagu / Teed tööd ja raha tegu / Teed edule jalategu / Õhtul saad kadalippu / letist letti / Viskad haavadele Coca Colat* (lk 28). Ja kui hommikust õhtuni arutult rabatud, omatakse piisavalt raha, et osta endale "üldaktsepteeritud ja -kiidetud" *kaupu ja teenuseid*, et tunda end väarika ja endast lugu pidava eduühiskonna liikmena. Ometi ei mõisteta materiaalsete hüvede kaduvtühisust, see on olulisem kui kõige esmasemgi vaimsus: *Sina maksad oma tuludele kümnist / Sina kannad rikkuse koormist / Aga vaim ei too sulle tulusid sisse / Vaim on vallavaene* (lk 28). Martin Vabat väljendab lõpuks otsesõnu oma protesti mõtlemislaadi vastu, mille järgi on igati normaalne üksteist kuud aastas rassides raha teenida, nädalavahetusei ülepinge maandamiseks end pildituks juua, et siis kord aastas oma maine säilitamiseks endasuguste seas kuu aega palmi all valget kõhtu päikese käes küpsetada: *Issand / Ma ei taha rassida puhata kaugel sooja mere*

saarel / mille rütmi mu süda ei tunne (lk 29). Ja vabana orjahingelise eduühiskonna seltskonnaajakirjade esikaantel poseerivate edukate ja ilusate arvamusliidrite pealesurutud normidest julgeb luuletaja avameelselt tunnistada, et tal on soojade maade elu ja laad võõrad ning ta eelistab neile alati oma koduseid-tuttavaid paiku, võimalust olla seal, kuhu ta oma põhjamaa hingelaadilt tegelikult kõige paremini passib ja mis teda sütitab: *Könnin parem paljajalu kruusateel / nõgeste vahel soosaarel / Ümber musttuhast soist sääske / kes mind peaaegu hulluks ajavad / kes mind elama ajavad / kes minust suremise välja söövad /--/ Könnin parem paljajalu mööda / sooja hingega haakuvat kolgast / mis karjub mulle talurahvaseadust / Karjub orjale talurahvaseadust* (lk 29). Ja teise nurga alt toonitab autor, et selle üldnormiks oleva hüve eest maksad 50 aastat / ja maksavad lapsed ka / aga linnud räстал ei laula (lk 10).

Täiskasvanute maailmast nooremate juurde siirdudes püüab luuletaja ka koolilaste muretut naeru taltsutada, vihjates nende jõudsale kasvamisele oma vanemate sarnaseks: *Oh kooliaed. Oh kooliaed / Sinu kolikambrites on peidus / ema häbenemise / emoks maskeerumise / ossiks ohverdumise / Che Guevara jumaldamise / Coca Cola joomise peale mihkel olevate / maapealsete madonnade / taevakõrguse kriitikameelepuude / ja põõsastega varustatud / superstaariks mittesaanud / emmede ja isside karuteenete eest / emmessennistunud* (lk 15). Martin Vabat viitab selgelt, et ka lastesse on lisaks puberteediiga iseloomustavatele nähtustele (nagu ema häbenemine jms) juurdunud püüd sulada massikultuuri, sobida üldiste arusaamadega ja vastata eduühiskonna normidele.

Vastuseis tänapäeva ühiskonna arusaamadele viib luuletaja raskesti määratletavas minevikku, ehk isegi omamoodi pseudonostalgiasse – et abstraktsetel "varasematel aegadel" on kõik parem olnud kui praegu: *Meie mõisa asemel on nüüd kiosk / Kõige pisem klaasist maja / Siin pakutakse kõigile roose / Kõigile värvilisi asju ja tubakat / ja paberit, mis pliidi all ei põle* (lk 9). Isegi

mõistete tähendused on luuletaja jaoks ebamäärasest minevikust tänapäeva liikudes teisenenud: kui mõisaajal rooskas kubjas talupoja selga näiteks sõnakuulmatuse eest, siis tänapäeval roosatakse juubilarile pihku klaasist kioskist ostetud roose (lk 9).

Martin Vabat näib püüdvat distantseeruda ühiskonda valitsevatest üldistest väärtushinnangutest, kuid ta ei tee seda pelgalt minevikku, pseudonostalgiasse põgenesed, kuigi vahel selline mulje jääb. Ka ei piirdu ta üldkehtivatele arusaamadele oponeerides vaid vastandlike seisukohtade manifesteerimisega. Ta kasutab enda (?) eristamiseks kellestki või vastandamiseks kellelegi mingisugust raskesti fikseeritavat punkti ajas, kus *algtema* ja *algvastandtema* või teine algtema hakkasid teineteisest lahku kasvama ja eemalduma erinevatesse reaalsustesse: *Ta tunneb / et Teda ja teda / või teda ja Teda / koera ja hüaani / lahubab vaid valge pakettaken / lihtsalt suur ja väike algustäht / lihtsalt karvavärv* (lk 17). Sellest võib paratamatult välja lugeda ka teatavat "tsiviliseeritud" maailma tühistamist – mis siis, et väliselt on koer tsiviliseeritud loom ja hüään metsik loom, ometi on nendes oluline ühisosa, nende "algpunkt" on ühine. Ja kuna tsiviliseeritud *tema* võõristab ikkagi metsikut, sisemiselt ausaks ja iseendaks jäänud *tema*, on tsivilisatsioonist rikkumata *tema* lihtsalt üksik ja *hundine*.

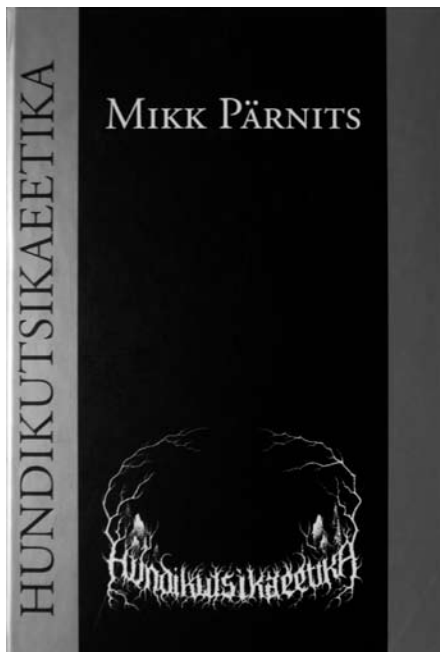
Lõpuks näib see üksildus kasvavat täiuslikuks individualismiks – autor on enda jaoks ainus, keda ta usaldab, keda ta usub absoluutselt eksisteerivat, kes täidab kõikvõimalikud funktsioonid maailmas: *Ise olen Surematu Kaštšei ja Loll Ivan / Ise pulk ja pioneeritrumm / Ise verekoer ja Mr Kimble* (lk 31).

Ja kui Vabat on kõigest pinnapealsest ja lodevast eemaldunud, näitab ta üles omalaadset tammsaarelikku, jonnakalt tõsist talupoeglikku suhtumist millegi saavutamisse elus, rõhutades sellega veelgi oma kriitikat valitseva pealiskaudse ja kerglase elulaadi vastu, püüdmata aga end seejuures ilmtingimata positiivseks eeskujuks tuua: *Ei ole kõrgkultuur / Aga pürin / Kuni*

näpud silkavad järele / näppudele näpuotsteta kinnastes / liiga kiiresti kasvavate küünte rütmis /--/ Ei ole mitte keegi / Aga pürin /--/ Pürin kõrgele / Taevale järele (lk 33).

Kaks põhilist teemaderingi, mis ümber kaasaja ühiskonna narruste aasimise ja neist irdumise tiirlevad – "Hea rooskaja" ja "Adriane lõng" –, on kindlasti need, mis luulekogu tervikuna kannavad. Seevastu on "Armujate" osa liialt isiklik ja vihjeliselt ebamäärane, mistõttu selle mõistmiseks on võimalusi rohkem. Seepärast seda siin pikemalt käsitleda poleks ehk tarvilikki. Ma isegi ei tea, kas autori poolt oli mõistlik põhiliselt kahte-kolme erinevat teemat käsitlevaid luuletusi ühtede kaante vahele panna. Mulle, kes ma armastan temaatilist terviklikkust, on pilt natuke liiga kirju, kuid samas mitte nii kirju, et tekiks nauditav kollaaž. Edaspidi oleks huvitav Martin Vabati luules näha rohkem neid soomeugrilikke detaile ja motiive, mis käesolevas luuletuskogus väga võluvates seostes esitatuna mõnda teksti sisse vilksatavad. Siis vääriks need tõenäoliselt juba omaette aspektina käsitlemist.

Jättes kõrvale valdava osa luuletuste ühiskonnakriitilisuse ja irdumispüüde, läbib teost ometigi seletamatu helgus, omamoodi lootusrikas positiivsus, mida paradoksaalsel kombel rikastavad tõsised teemad, mis saavad luuletusis peeneks hekseldatud. Lugejas toimub iseäraline vabanemine või puhastumine. Luuletuskogu mõjub otsekui esimesed rasked vihmapiisad laisast leitsakust ja põuast tolmavale maale, nii et ilmselt lubab kotkas autoril selle värskenduse eest langeda igatsetud võililleseemnemerre.

Mikk Pärnits
"Hundikutsikaetika"
Kirjastuskeskus, 2009

Naiivset ironilisust

Tõnis Hallaste

Mikk Pärnitsa "Hundikutsikaetika" senine retseptioon pole olnud väga soosiv. Toomas Vint alustas oma proosa-aasta ülevaadet¹ selle ja veel kahe raamatu mainimisega, kuid ütles, et need pole päriskirjanikuks kujunenud autorite teosed. Mihkel Kunnuse arvustus² oli silmapaistvalt hukkamõistev. Ehk oleks hea, kui vaekausi teisele poolele tuleks ka midagi. Kunagi ehk tulebki.

Olen nõus Toomas Vindiga – tegemist on puuduliku teosega. Sisult on see ebaveenev, keeleliselt konarlik ja emotsionaalselt ühekülgne. Mitte et teoses ei võiks näha

mingitki võlu – autor on selleks piisavalt intelligentne ja iseseisva mõttelaadiga. Positiivne lugemiselamus kas või virgutava rännakuna inimolemuse pahupoolele pole võimatu. Lihtsalt ebatõenäoline.

Romaan on enamjaolt ühe mässumeelse pubeka heietus tänapäeva maailmast ja inimestest. Selles toimub mõni üksik sündmus, millest üks (kaasõpilase enesetapp) pakub jutustajale võimaluse lahti mõtestada noore inimese vabasurm (lk 49–56). Teise käigus viib peategelane ellu teoses eelnevalt kirjeldatud idee karistamatusest ehk

¹ Toomas Vint. "Proosamaastik 2009, kaldu harrastuskirjanduse poole". Sirp, 16.04.2010.

² Mihkel Kunnus. "Stepihundikutsika dialoogi ihkav monoloog. Uue põlvkonna arvustus". Sirp, 29.01.2010.

mõrvab sallimatu klassivenna. Üldiselt on raamatu puhul tegemist ärritusest õhkava esseega, mille autor kasutab kujundeid ja termineid, millest mõni toimib huvipakkvalt (hundikutsikad), mõni muudab skeptiliseks (Uus ja Vana Kõnts).

Raamatu esseistlik iseloom väljendub selle vormis – peategelase õigupoolest mitte kellelegi suunatud mõtteavaldustes, mis kannavad teksti rohkem kui peaaegu puuduv süžee. Pigem tundub, et teatud juhtumid leiavad aset selleks, et kirjanik saaks antud teemat käsitleda. Selline tunne tekkis näiteks kaasõpilase enesetapu kirjeldamise puhul.

Narratiividel on oma jõud. Sestap oli huvipakkuvaim osa raamatust mõrv ja selleni viinud arutluskäik. Seda saab ka pidada teoses episoodiks, milles esseistlik vorm läheb kõige sujavamalt üle jutustavaks. Kui see lugu oleks ilma ülejäänud romaanita kuskil ilmunud, oleks sellest ehk saanud mainimisväärne novell. Võib-olla oleks see koguni pääsenud Tuglase novellipremia teise vooru...

Mihkel Kunnus kritiseeris sisulist külge – ühe nolgi üleastumisi ja tema nina-püsti-suhtumist selle kõige juures – piisavalt põhjalikult ja sellele pole eriti midagi lisada sellel, kes on temaga nõus.

Teose keelekasutus meenutas kohati Google Translate'ist läbilastud tekste. Inglise keele või kultuuri mõju ei häiri, kui peategelane ütleb *pask* (lk 59) kontekstis, kus eestlane kasutaks sõna 'kurat'. Ka sisuliselt ebaloogiline sõna *raketikirurg* (kus õpetatakse rakette opereerima?) on kuidagi väljavandata. Ehk jagab ilmne inglise laeni autori seltskonnas sama saatust mis üldtuntud "ma ei kommentaari", millel on omaette väärtus kõigile ühise habemega naljana. Kuid väljendid *kelleltki paska võtma* (lk 40) ja *sitta juhtub* (lk 112) või lause *haiguta, nagu sa seda mõtled* (lk 23) mõjuvad nii absurdsetena, et keskmine inimene kasutaks neid ainult pilamisi. Lause *Tule ja SIDUSTU!* (lk 44) pani küsima, kuidas ütleks ise: "*Come and BOND!*", kuid juba küsimuseasetus paljastab probleemi – eesti kirjanikul ei ole vaja inglise keele loogikast lähtuda.

Selliste avastuste pärast ei saa süüdistada toimetajaid, kes annavad vahetevahel kirjanikele stiililistes küsimustes vabad käed. Küll aga läheb kivi nende kapsaaeda õigekirjavigade eest. Tekst küll ei kubisenud neist, aga olukorras, kus teosel on kaks toimetajat, võiks enamat nõuda. Loomulikult saab siingi näiteks sõnas *sesksis* (81) näha näidet autorile omasest *mässuinstkinkist* (116) – mitteallumine ortograafia ahistavatele piirangutele võiks ju anda vastuhakule totaalset mõtme. Kuid selleks, et võttel oleks jõudu, peaks vigu olema nagu rosinaid kringlis.

Teose emotsionaalse tooni kohta saab lugeja esimese üldistamist lubava vihje juba 11. leheküljel. Oskar Lutsu "Kevade" legendaarset avalauset on sageli parafraaseeritud ja selle moonutamise viis võib mõnel juhul anda aimu kogu teose meelelaadist. Sestap võib öelda, et puutudes kokku Pärnitsa lausega *Kui Anders üksinda ning väsinult koju jõudis, oli ta juba jõudnud Oskar Lutsu vihkama hakata*, oli mulle juba selgeks saanud, et autor tahab väljendada ärritatust ning see annab värvingu kogu tekstile.

Arvan, et teose algusse valitud moto annab romaanis valdavast emotsioonist vale pildi. Francis Ford Coppola filmist "Apocalypse Now" pärinev tsitaat räägib õudusest ja moraalsest terrorist. "Hundikutsikaeetikas" valitseb pigem tülpimus, sisemine õõnsus ja sihitu vihkamine, mis on midagi hoopis muud. Romaani truudus sellele tundeaimusele muudab raamatu emotsionaalses mõttes üsna üksluiseks.

Raamatu omamoodi esseistlik laad ei nõua selle autorilt ainult intelligentsust, vaid ka hingelist sügavust, mida "Hundikutsikaeetikast" ei leia. Probleem peitub selles, et seda sügavust ei tuleks mõõta üksnes vertikaalselt. Ei piisa, kui olla ekspert näiteks ainult pettumuses. Ja isegi kui piisaks, ei küüni tekst kordagi asjatundliku kõikumatuseni, mis teeks raamatu raskesti seeditavaks. Kui lugejal tekibki tunne, et teos ei lähe alla, siis ei tulene see paraku ei teema raskusest ega teksti rõhuvusest.

Emotsionaalset igavust saaks põhjendada teadliku distantseeritusega. Sellele võiks viidata asjaolu, et peategelane ütleb mitme teda häiriva nähtuse kohta *sitta nendega* (eesti keeles küll pigem 'tühja neist'). Nii mõeldes võiks ju öelda, et selline kriitika on põhjendamatu, sest pohhuistil ei saagi olla eriti põnevat hingeelu. Kuid tegemist pole siiski elust irdumisega, mida võib näha näiteks Camus' romaanis "Võõras", vaid põhjendamatu ja totaalse ärritatusega, mida kinnitavad emotsionaalsed, ent tühjad, mitte kellelegi suunatud lausungid stilis *sa oled pask* (lk 112). Tekib probleem, et kui peategelane Anders on ärritunud kõige peale, pole ta tegelikult ärritunud mitte millegi peale. Lugeja tahaks teada, milles peitub siis tegelik probleem, kuid selleni ei jõuta kordagi.

Mihkel Kunnus on romaani kohta öelnud, et see on *kurb tõend sellest, kui lootusetult hermeetiliseks võib kujuneda nooruse lüüriline eneseimetlus*. Pärnits vastas ühes intervjuus: *Nartsissismist on asi kaugel – eneseteadlikkus on palju parem sõna*³. Mulle ei tundu kumbki sõna päris täpne. Autori suhtumine on üleolev, kuid see pole ennastülendav, millele viitaks Kunnuse valitud sõna, vaid kõige muu taandamine kas tühiseks või rumalaks. 'Eneseteadlikkus' võib Pärnitsa hinnangul olla parem sõna, kuid see ei sobi paremini sellesse konteksti. Eneseteadlikkus eeldab võimet ennast jälgida. See aga tähendab peeglissevaatamist, mis läbi saad teada, millisenä teised sind näevad. "Hundikutsikaetika" enesevaatlus piirdub aga suletud silmalaugudega. Seegi on piiratud mõttes enesevaatlemine, kuid tundub, et eneseteadlikkusest on asi kaugel – egotsentrilisus on palju sobivam sõna.

See egotsentrilisus sisaldab enesessesulgumist, kust ei väljuta kordagi. Maailm, mis koosneb ühestainsast inimesest, kes pealegi on kinnise mõtlemisega, ammendub kiiresti. Sellepärast kipubki parimatel kirjanikel olema hea empaatiavõime – vandlitorni ei minda selleks, et eralduda enesesse, vaid selleks, et omada ümbritsevast paremat ülevaadet.

Sellise raamatu või esteetika hindajad võivad küll öelda, et vandlitorniga pole neil asja, sest kirjanik kui selline pole enam idealist, kellele oleks mingi positiivne väärtuste-programm. Kuid mulle andis see raamat tõestuse, et negatiivne väärtuste-programm peaks endas sisaldama väärtusi tühistavat suunda – kehtivate väärtuste kirjeldamist ja tunnet, et need on kaotanud sisu. Selleks, et mingeid väärtusi õõnestada, tuleb neid enne tunnustada, muidu jääb õõnestamine tühjaks.

Emotsionaalne ühekülsus teeb "Hundikutsikaetikast" raamatu, mis eeldab lugejalt õiget seisundit. Vahel võib mõni koguperefilm või romantiline komöödia pakkuda lihtsameelse nägemuse armastusest, üksmeelest või sõprusest, mis ajab keskmist ironilist eestlast irvitama ja ilkuma, kuid kui vaataja on enda kaitsemüürid alla lasknud, võib linateos saavutada oma sihi. Arvan, et "Hundikutsikaetika" eeldab lugejalt sarnast vastuvõtlikkust, ainult et teisel kujul. John Lennon ütles kord, et oleme kõik sisimas hitlerid, oleme kõik sisimas kristused. Ja kuskile selle skaala sisse mahub ka üks Anders. Selleks, et lugeda seda raamatut ironiata selles valitseva pimesa emotsiooni suhtes, tuleb omandada lugemise ajaks teatud naiivsus. Ei teagi, kas tunda kaasa neile, kellele see ei osutu vajalikuks.

³ Kaarel Kressa, "Tulevikulootused: kas mõnest noorautorist saab kunagi klassik?" Eesti Päevaleht, 26.02.2010.

Andra Teede
"Atlas"
Ji, 2009

Võimalike teede atlas

Carolina Pihelgas

Andra Teede kolmanda luulekogu pealkiri "Atlas" mõjub mitmetähendusliku ja pisut hämarana. Kõigepealt meenub kreeka mütoloogiast tuntud titaan Atlas, kes karistuseks pahategude eest pidi maailma äärel seisma ja taevalaotust oma õlgadel hoidma. Atlase nime kannab ka väga maaliline mäestik Põhja-Aafrikas, kuhu titaan mõnikord geograafiliselt paigutati. Peale selle on igäüks käes hoidnud maailmaatlast või Eesti teede atlast – maakaartide raamatut, mis sai esmakordselt "atlase" nime 16. sajandil, kui kartograaf Mercator oma kaardikogu titaan Atlasega kaunistas. Need kolm tähendust ongi omavahel seotud ja kannavad kõik endas globaalsuse ja laiahaardelisuse konnotatsioone.

Samuti viitab atlas kui maakaart millelegi, mille järgi saab orienteeruda, mida saab usaldada, mis on täpne ja ei eksi, mida järgides saab kuskile kohale jõuda. Selles suhtes seostuks Teede "Atlas" pigem vanade maadeavastajate kaartidega, kus on olemas küll mõned kindlad piirjooned, kuid kus maailm ei ole veel põhjalikult läbi uuritud ega mõõdetud. Siiski jääb küsimus, kas lugeja peaks kuhugi "kohale jõudma" või on mõeldud atlase all pigem autori enese sisemisi radu.

Raamat ise on üsna õhuke, sisaldades vaid kakskümmend viis luuletust, aga see-eest tihe. Ruumiliselt on Teede liikunud *süvalõunaesti*

ja Tartu poole, kus *iga pagana öö / terve tartu / on turjal ja / taevas ja perse ja pidu* (lk 32). Samuti on romantiliseks minemapäasemise paigaks Soome, mis mõjub Kaurismäki-romantikana (koliks Soome nõudepesijaks). Aga võib-olla on "Atlase" puhul tegu liikumise raamatuga selles mõttes, et Teede ise on liikunud otsekohesema väljenduse suunas, kuigi ajuti võib iroonia seda lihtsust kammitseda: *eks ma ole muutunud kah / elu on edasi läind / pole laps enam ega õismäel / luuletaja olen hoopis / rahvamaja järve ääres / süvalõunaestis // see käib niimoodi / et kirjutati luuletusi / siis annan raamatuid välja / sõidan bussiga lõunasse / vahel näen unes / et kõnelen surnud Jaan Krossiga* (lk 34). Samuti on Teede keel pigem lakooniline, mille parimateks näideteks on raamatus luuletused "ta ütles et", "sel päeval" ja "suitsetan aeglaselt", kus tunde- ja olustikukirjeldused on küll minimaalsed, aga täpsed. "Atlase" õnnestunuimad luuletused lõpevad tihti antikliimaksiga; raamatu lühim luuletus on selle kvintessents: *esimese lumega / armusin end oimetuks // igal aastal sama jama* (lk 16). Teinekord pannakse lugeja mõtlema aafrika perede, haige vanaema, kiirnuudleid söövate vaeste kunstnike, majanduslanguse ja muude kurbade asjade peale, lisades sellele kirsiks: *ja siis mõtle et nüüdsest / peetakse igal nädalavahetusel / mõnes eesti väikelinnas // laulupidu* (lk 38).

Teede tekstid on valdavalt ainsuse esimeses isikus, aga samas ei saa lugeja selle mina kohta väga palju teada, see ei ole pihtimuslik raamat. Kirjutatakse pigem paarist, kes peaks Kadriorus elama, kellegi matusest, noorest lauljast, kes purupurjus linna peal ringi kondab. Mina on muutunud kas metafooriks: *minust oli saanud külmkapp / sina olid kõvaketas / õues sadas lund* (lk 37), või antakse vihjeid, et juba teataksegi kõike liiga palju: *vennal lõin ükskord nina veriseks / vend ütleb et ma lõön nagu naine / valusalt ja mööda // kõik teavad must alati kõike / kõiki õigeid vastuseid* (lk 26).

Siin raamatus (ja tegelikult juba ka varasemates) on aga veel üks teistsugune mina, kes ei ole aktuaalne, st kes ei ole autobiograafiline või püsiv mina. See mina on

virtuaalne, ta on unistuste ja võimaluste mina, kes võib iga hetk muutuda, umbes nagu mõte. Muutus võib olla kas Venemaale rekkajuhiks minemine ("Saage üle", lk 47), üksikelu kusagil üsna anonüümses paigas ("Atlas", lk 62–63) või tahtmine *sind maha jätta / ja soome kolida // hakata seal nõudepesijaks / õllebaaris sadama lähistel / nii et minu käed / lõhnaksid kogu aeg / nõude pesemise järgi* (lk 50). Selline muutuv mina esindab kõike, mida aktuaalne mina olla tahaks (mõnikord ka seda, mida ei tahaks), aga mida ta ei ole ega tee. Aktuaalne mina küsib tingivas kõneviisis: mis saaks siis, kui ma oleksin hoopis selline või selline. Ta küsib: *aga kui ma kirjutaksingi / bensiiinhaisust hoopis / mitte lummavast / jasmiiinhõngust* (lk 52), kirjutades sellega mõlemast, aga tegelikult mitte kummastki. Need on vaid võimalused, mida saab peas läbi mängida ja mis seepärast on nii atraktiivsed.

Aktuaalne mina on "Atlases" küll kohal, aga seda pigem varjatult ja minimaalselt. See mina on justkui tekstidest ära lõigatud, tal ei ole lugeja ette asja. Ehk seepärast mõjuvadki Teede tekstid tihti jaheda ja eemalolevana; emotsionaalsust doseeritakse ettevaatlikult ning sedagi peidetakse kõnekeelsuse ja vandesõnade taha. Pärast seda, kui ta ühe tuttava varju koju viib, teda kuulab ja lohutab, too aga neli kuud hiljem teda kõiges süüdistab, ütleb Teede peaaegu ükskõikselt: *ja mis siis ikka / nii ta läheb / ikka pidi hakkama saama / nagu soomlane / nagu naine / putsi türa türa putsi // eks tulebki saada* (lk 27). Aga kuigi autor lugejat oma "päris minale" ligi ei lase, lubatakse tal seigelda virtuaalse mina mõttemaailmas, mis on väga lopsakas ja varjunditerohke. Nende kahe mina vahel on muidugi ka vaheala, kus nad osaliselt kattuvad ja neid on raske eristada. Nagu näiteks luuletuses "sel päeval", kus pärast "sinu" äraminekut hakkavad kõik kingad hõõruma ja arvuti ütleb üles. Edasi läheb kõik aina hullemaks: *ja kõik majad / kus ma kunagi käinud olin / põlesid maha // bensiiinhind tõusis / valgusekiirusel / kõigi mu tuttavate lapsed / said sel päeval tuulerõuged / ja bonzo hakkas / europoppi laulma* (lk 25). Selle luuletuse sees võib näha liikumist aktuaalsest minast virtuaalseni: teise äraminekust, mis muidu oleks lihtsalt kurb, saab autori

liialduste ja fantaasialennu tõttu globaalne katastroof.

Võib-olla toimib virtuaalne mina Teedel teatud kaitsepositsioonina, ühelt poolt ehk luuletaja eraelu kaitsmiseks, aga laiemalt võttes ka puhvrina välismaailma eest. See väljendab preventiivset hoiakut elu suhtes, kus virtuaalselt tehakse kõige pöörasemaid tegusid, millega päriselul pole midagi pistmist: *kallis kui sa nüüd / ära sureksid lõpuks / laseksin neil sinu tuha / segada soolveega kahes kilekotis / ja need kotid endale / võltstissideks opereerida* (lk 17). Samas võiks oletada, et sellise hullu kaksikmina olemasolu viitab hirmule päris elu ees, sest see virtuaalne reaalsus, mis luuletustes luuakse, toimib teatava kaitsemaailmana, väljendab skepsist elu suhtes. Eriti kuna aktuaalne mina on luuletustes üsna ettevaatlik ja vaoshoitud.

Raamatu toimetaja Jürgen Rooste nimetab järelsõnas Teedet eesti esimeseks naisbiitnikuks, sarnaseid võrdlusi on aeg-ajalt mujalgi arvustustes esinenud, päriselt sellega siiski nõustuda ei saa. Tuleks meeles pidada, et biit ei olnud lihtsalt üks kirjutamisviis, biitnikud olid ka sõpruskond, biidil oli kindel aeg ja koht. See oli esimene kirjandusvool, mis sidus end teadlikult popkultuuriga ja valmistas ette *rock'n'roll'i* ja kontrakultuuri tulekut. Biitnikud olid ühiskondlikult revolutsioonilised, nad tahtsid muuta viiekümnendate konservatiivset ühiskonda, vastandusid sellele oma individualistliku hedonismiga, pöördusid ida usundite ja meditatsiooni poole jne. Tänapäeval on individualistlikust hedonismist saanud aga peavool, eriti noorte seas. Hedonism on lahe, nihilism on lahe. Selles suhtes ei ole Andra Teede mässaja, piiride paigastliigutaja, ta võtab kaasaegse peavoolu vastu nii, nagu too on, ka kirjanduses. Biitnike olulisteks omadusteks on peetud spontaansust, avameelsust, nende luules on aktuaalne mina olulisem virtuaalsest. Tihti on nende luule, näiteks Ginsbergi oma, pihtimuslik ja prohvetlik. Vormiliselt kasutatakse palju anafoori ja hämaraid metafooride rägastikke, pikki ühe hingetõmbega loetavaid ridu jne. See kõik ei sobitu Andra Teede luulega (kuigi "Saage üle" sisaldas paari anafooridega luuletust), kes

on pigem jaheda stiili, napi sõnakasutuse ja läbimõeldud tekstidega leppija.

"Atlas" on kindlasti tähelepanuväärne luulekogu, mida ei ole kerge käest ära panna, see haarab oma sõnadega ja võimalustega nende taga. Mulle meeldib see täpne ja pisut jahe stiil ja need mängud, mida mina endaga mängib lugeja ees. Ja kuigi "Atlas" ei juhata meid maakaardi kombel ühtegi kindlasse kohta ega ava ka Teede isiklikke radu, näitab see meile autori võimalikke teid, võimalikke muutusi, mis kõik tegelikult ju teostuvadki, raamatus.

Noori autoreid 2010

Kristel Liiv (23):

"Jälgin tähelepanelikult, jätan meelde ja mõnikord panen kirja asju, mida näen unes ja ilmsi. Olen nõus mehega, kes ütles, et muutus on universumis ainus püsiväärtus. Sellepärast meeldib mulle ringi liikuda nii iseeneses kui ümbritsevas maailmas – keerises nimega elu."

Anna Hints (28)

on noor kunstnik, kes hetkel töötab peamiselt video, heli ja ruumiga. Anna järgmine isiknäitus on novembris 2010 Tallinnas Draakoni galeriis. Põhiline teema, millega Anna tegeleb, on kommunikatsiooni ja läheduse võimalikkus inimeste vahel. Kirjutamisega on Anna hakanud tegelema tõsisemalt alles viimasel ajal.

Tõnis Jürgens (21):

"Olen suurem osa ajast suhteliselt uimane ja unistav, tõmbun tihtipeale vana sõltuvuse ajel elust välja ja mängin nädal aega järjest arvutiga, viljelen ühemehebändis Itaalia Pornosanitarid mingisugust muusikat."

Edvin Aedma (27)

teeb juba pool suve nukufilmi maailmast, mille elanikud tegelevad peamiselt üksteise õgimisega ning avastavad ootamatult kommunikatsiooni. Siinsed luuletused oleval fragmendid seestpoolt valgustatud ja helisevatest öödest.

Indrek Lõbus (21)

läheb sügisel filosoofiat õppima ja – sellest täiesti sõltumatul põhjusel – püüab raha nimel kirjutamist uuesti au sisse tuua.

Moonika Olju (25)
20 + tüdruk number 5.

Lauri Habakuk (19)
joob kohvi ja sööb Snickersit.
Peab korvpalli meelikõitvaimaks
spordialaks ning sellest tulenevalt
"Korvpalliromaani" huvitavaks
raamatuks.

Pelle Palangarb (23)
on 4 minutit ja 33 sekundit pikk.

Maia Tammjärv (24)
Pikad laused, pikad sõnad, mõttekriipsud,
sulud, sulud, sulud.

Tõnis Parksepp (23)
"Võrdlus varblane pihus ja tuvi
katusel pole siin päris kohane. Pihus
ei ole mul midagi, kõik on katusel..."
(Kafka)

Mihkel Truman (25)
on nüüdseks küll nihkunud lingvistikast
ajalukku, aga armastus kirjanduse
vastu on jäänud.

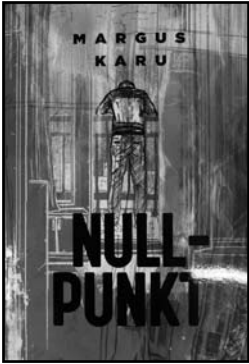
Tõnis Hallaste (23)
Kirjanduslik kommionu.

Carolina Pihelgas (24)
"vihma oi vihma oi vihma oi oi! vihma oi
vihma oi vihma! / vihmapiisku vihmapiisku
vihmapiisku vihmapiisku / vihmavari oi
vihmavari oi oi paduvihmavari! / vihmavarjupiisku
vihmavarjupiisku vihmapiisku / kapuutsid
vihmakeebid ja vihmamantlid / küll see vihm on
märg küll kastab kastab vihmavesi! / ja küll on
mõnus küll on mõnus küll on mõnus" (Queneau)

Kalev Kesküla
"Elu sumedusest"

Kalev Kesküla näitab oma viimases raamatus ühiskonnakriitilise kirjaniku ning empaatiavõimelise kriitikuna lihvitud oskust luua ajapildilisi tähendamissõnu. Sekka proosaluulelisi knihve sisaldav lühiesseede kogumik "Elu sumedusest" on hea maitsta tükkaaval nagu veini kõrvale juustu. Siin on üle kuuekümne eriteemalise pala, näiteks "Tango viiekümnesele mehele", "Tundekasvatus", "Vaesed inimesed" või "Kuidas omale sumedust otsida?", mis viivad lugeja ajalises plaanis 1990. aasta algusest tänaseni, ruumiliselt Tallinna Kalajamast Öismäe ja Helsingi kaudu Itaaliasse. Laiast diapasoonest hoolimata on tegemist rikkaliku ja tasase pöörlemisega ümber sumeduse telje. *Ainult ühte asja tasub meeles pidada: "Isegi kui öelda verweile doch, ei maksa midagi liiga suurt üritada ning parem on seda teha harjunud ümbruses, siis ei tule ärevushäiret ega massimõrvu."* (Lk 119)

Margus Karu
"Nullpunkt"

Umbes kümme aastat tagasi algas Aidi Valliku teosega "Kuidas elad, Ann?" kodusel didaktilise noorsooproosa uuestisündide buum. Seda hoogustasid Sass Henno romaanid kümnendi keskpaiku ning selle viisid kvantitatiivse tipu ni Tänapäeva noorsooromaanivõistluse raamatud. Oleks nagu küll juba? Siiski mitte. Margus Karu oma treileriga reklaamitud "Nullpunktiga" astub ette ja lisab pikka ritta mahuka teose, mis on justkui eelnevalt loetletute kvintessents (nii nagu veebis rippuv kampaaniaklipp on tuntud noorte loovisikute rikkalik galerii). 367-leheküljelisest tellisteosest leiab nii "Beverly Hills 90210" moodi kasvatusliku eduloo, narko-, alko-, suhte-, kiusamis- ja probleemse kodu temaatikad, minategelase mahlaka sisekõne, sujuvad dialoogid kui ka filmiliku süžee. See on noorteroomaani kirjutamise õpikunäide, mis võib üllatusmomendi puudumise tõttu olla ka selle teose miinuseks. See raamat on täiega nagu "Kui Silvia Rannamaa kirjutaks romaani 21. sajandi poisist".

Raimond Kaugver
"Põhjalalgus"

Raimond Kaugver oli kaheksakümnendate superstaarkirjanik, kelle rekordтираž ulatus üle saja tuhande eksemplari. Vangilaagris kirjutatud "Põhjalalgus" on tema esimene romaan, mis ilmus esmakordselt tänavu. See teos on mõtteline algus 1989. aastal ilmunud novellikogule "Kirjad laagrist", mis samuti kirjutatud Vorkuta sunnitöölaagris. Juba mõnda aega tagasi meie seast lahkunud Kaugver tuleb justkui ringiga noore autorina tagasi, taasäratades meie ees ehedalt lood II maailmasõja järgsest stalinlikust repressiivmaailmast.

Priit Kruus

Sisukord / nr 23

Luule

- Kristel Liiv: 2
Anna Hints: 12
Edvin Aedma: 22
Tõnis Jürgens: 30

Proosa

- Indrek Lõbus: 32
Taavi Hallimäe: 42
Lauri Habakuk: 45
Moonika Olju: 53
Pelle Palangarb: 63

Triin Ploomi intervjuu Maarja Pärtnaga: 71

Arvustused

- Maia Tammjärv *Ebatäiuslik, ebaturvaline lahkumine Lasnamäelt*: 79
Tõnis Parksepp *Plahvatuse lävepakul*: 82
Mihkel Truman *Hundisest naerutaltsutamisest sügisetules*: 85
Tõnis Hallaste *Naiivset iroonilisust*: 88
Carolina Pihelgas *Võimalike teede atlas*: 91

Juba septembri lõpus tasub poodidest
otsida uut Värsket Raamatut –
Maarja Pärtna luulekogu
"Rohujuurte juures"

Järgmises numbris:
Linda-Mari Väli
Jüri Andrejev
Kristjan Haljak

roheline trükis

Trükitud FSC-sertifikaadiga paberile looduslike trükkvärvidega. ©Ecoprint

9 771736 295237